AUTORITEIT
PERSOONSGEGEVENS

Onderzoeksrapport

Verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein: De rol van toestemming

Onderzoeksrapport op basis van inlichtingen van 41 gemeenten

Samenvatting

Gemeenten hebben er sinds 1 januari 2015 nieuwe taken bij gekregen op het gebied van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning, arbeidsparticipatie en zorg voor chronisch zieken en gehandicapten (het sociaal domein genoemd). Hierdoor zijn gemeenten meer gegevens van meer mensen gaan verwerken. Dit brengt privacyrisico's met zich mee.

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft eerder aandacht gevraagd voor deze risico's. Ook heeft de toezichthouder erop gewezen dat er geen overkoepelende wettelijke regeling is voor de domeinoverstijgende verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. De Autoriteit Persoonsgegevens benadrukte hierbij dat gemeenten dit probleem niet kunnen omzeilen door toestemming te vragen aan betrokkenen voor het verwerken van hun gegevens.

Onderzoek

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft onderzoek gedaan bij 41 gemeenten naar hoe zij toestemming gebruiken bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Ook heeft de toezichthouder onderzocht hoe de gemeenten hun inwoners informeren over deze verwerking van hun gegevens.

De Autoriteit Persoonsgegevens constateert dat gemeenten géén duidelijk beeld hebben van welke gegevens zij in het sociaal domein mogen verwerken, voor welke doelen zij dit mogen en op basis van welke grondslagen. Ook heeft geen van de 41 gemeenten duidelijk bepaald wat de rol van toestemming daarbij kan of moet zijn.

Grondslagen

De bepaling van de grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens bij de uitvoering van taken in het sociaal domein is complex. Dat komt omdat er verschillende domeinen en wetten zijn (de Jeugdwet, de Wmo 2015, de Participatiewet, de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet passend onderwijs) op grond waarvan gemeenten in het sociaal domein taken uitvoeren en persoonsgegevens verwerken.

Elke afzonderlijke wet bevat bepalingen over de verwerking van persoonsgegevens in dat specifieke domein. Gemeenten moeten de verschillende taken in het sociaal domein in samenhang met elkaar kunnen uitvoeren, maar deze wetten voorzien onvoldoende in een regeling voor deze integrale taakuitvoering. Ook is hiervoor geen overkoepelende wettelijke regeling aanwezig.

Toestemming

Gemeenten kunnen problemen bij het bepalen van de grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein niet vermijden door toestemming aan betrokkenen te vragen voor de verwerking van hun persoonsgegevens. Vooral niet als gemeenten die toestemming vragen in situaties waarin de betrokkenen afhankelijk zijn van de gemeente voor hulp, zoals de intake/toegangsverlening. Betrokkenen kunnen daarbij niet in vrijheid toestemming geven.

Een 'onvrije' toestemming vormt geen grondslag. Gemeenten mogen dan alléén persoonsgegevens verwerken als zij zich kunnen baseren op een van de andere grondslagen uit artikel 8 van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp).

Overzicht
Gemeenten hebben een overzicht nodig van de doelen, grondslagen en persoonsgegevens in het sociaal domein. Dit overzicht is onder meer noodzakelijk om de taken in het sociaal domein te onderkennen die niet wettelijk zijn geregeld. Voor de verwerking van persoonsgegevens bij deze taken kan toestemming namelijk de énige mogelijke grondslag zijn, maar alleen als deze toestemming voldoet aan de randvoorwaarden die de Wbp daaraan stelt. Zo niet, dan is de betreffende verwerking van persoonsgegevens niet toegestaan.

Zonder het hiervoor bedoelde overzicht kunnen gemeenten niet weten of de door of namens hen uitgevoerde gegevensverwerking rechtmatig is. Daarmee ontstaat het risico op overtreding van de Wbp.

Ook kunnen gemeenten zonder dit overzicht hun inwoners niet goed informeren, terwijl dat op grond van de Wbp wel is vereist. Deze mensen kunnen dan hun rechten uit de Wbp (zoals het recht op inzage van hun gegevens) niet goed uitoefenen. Bovendien kan het gebrek aan informatie en transparantie een negatief effect hebben op het vertrouwen van de inwoners in hun gemeente. Dat klemt te meer omdat het in het sociaal domein veelal gaat om kwetsbare mensen die afhankelijk zijn van de gemeente.

Tot slot hebben gemeenten dit overzicht nodig om professionals in de praktijk van handreikingen te voorzien zodat zij op een verantwoorde manier omgaan met persoonsgegevens in het sociaal domein.

Onderzoeksrapport
De Autoriteit Persoonsgegevens onderkent de complexiteit van de taak van gemeenten in het sociaal domein: zij moeten helderheid scheppen zonder verdere handreikingen van de wetgever en terwijl de praktijk zich nog aan het ontwikkelen is. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft daarom besloten geen onderzoeksrapport per gemeente te publiceren, maar dit overkoepelende rapport op te stellen.

De Autoriteit Persoonsgegevens gaat ervan uit dat gemeenten in 2016 alsnog het hierboven bedoelde gespecificeerde overzicht opstellen van de doelen, grondslagen en persoonsgegevens in het sociaal domein. De Autoriteit Persoonsgegevens verwacht bovendien dat gemeenten op basis van dit overzicht de professionals in het sociaal domein beter ondersteunen bij het conform de Wbp verwerken van persoonsgegevens én dat gemeenten hun inwoners beter informeren.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het College bescherming persoonsgegevens (hierna de Autoriteit Persoonsgegevens)[1] heeft in de voorbereidingsfase van de decentralisaties in het sociaal domein[2] veelvuldig aandacht gevraagd voor de daarbij behorende waarborgen voor de verwerking van persoonsgegevens.[3] Daartoe zijn verschillende (wetgevings)adviezen opgesteld, brieven geschreven en overleggen gevoerd met onder meer de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

In een vroegtijdig stadium is door de Autoriteit Persoonsgegevens gewezen op risico's van bovenmatige dan wel niet noodzakelijke verwerking van persoonsgegevens bij de uitvoering van taken in het sociaal domein. Ook heeft de Autoriteit persoonsgegevens gewezen op het ontbreken van een deugdelijke wettelijke regeling voor de domeinoverstijgende verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Daarbij is benadrukt dat de toestemming van betrokkene niet kan worden gebruikt als legitimering voor het ontbreken van noodzaak of grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens.

De wetgever heeft ervoor gekozen om hetgeen de materiewetten[4] regelen over de verwerking van persoonsgegevens niet verder aan te vullen (bijvoorbeeld met een kaderwet of met bepalingen die zien op verwerking van persoonsgegevens bij een integrale werkwijze). In plaats daarvan is in eerste instantie gekozen voor een 'lerende praktijk' waarbij gemeenten[5] de vrijheid hebben om zelf te bepalen hoe zij de uitvoering van taken in het sociaal domein gaan organiseren om vervolgens te bepalen hoe (en of) zij daarbij aan de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) kunnen voldoen. Hiermee wordt gemeenten de ruimte gegeven om "*een praktijk te ontwikkelen waarin de juiste balans wordt gevonden tussen ruimte voor de professionals om noodzakelijke informatie te delen met het oog op een optimale ondersteuning van de betrokken burgers, en de borging van privacy.*"[6] De Autoriteit Persoonsgegevens heeft naar aanleiding daarvan opgemerkt dat de verwerking van persoonsgegevens in deze lerende praktijk altijd zal zijn begrensd door de Wbp.[7]

---

[1] Het College bescherming persoonsgegevens heet sinds 1 januari 2016 de Autoriteit Persoonsgegevens.

[2] Met sociaal domein wordt bedoeld de uitvoering van taken op het gebied van de Jeugdwet, de Wmo 2015, de Participatiewet, de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet passend onderwijs.

[3] Bijvoorbeeld het bovenmatig delen van persoonsgegevens, het gebruik van gegevens voor een doel dat niet verenigbaar is met het oorspronkelijke doel en de beveiliging van gegevens. Ook heeft de Autoriteit Persoonsgegevens gewezen op het risico op intransparantie voor zowel gemeenten zelf als de burger. Zie onder meer het advies van 5 maart 2013 over het conceptwetsvoorstel Jeugd (z2013-00048) en het advies van 29 juli 2013 over het conceptwetvoorstel Wmo 2015 (z2013-00534); De brieven aan de minister van BZK van 29 oktober 2013 en 3 juni 2014 (z2014-00393); het advies over de privacytoets jeugdhulpdomein van 30 oktober 2014 (z2014-00740) en de brieven en adviezen over een lacune in de Jeugdwet van 13 mei 2015 en16 juli 2015 (z2014-00976).

[4] Met materiewetten worden bedoeld de wetten waarin de taken voor de verschillende domeinen zijn geregeld. Voor het sociaal domein zijn dat de Jeugdwet, de Wmo 2015, de Participatiewet, de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet passend onderwijs.

[5] De Colleges van Burgemeester en Wethouders zijn de verantwoordelijken voor de gegevensverwerking in de zin van de Wbp. Omwille van de leesbaarheid wordt in dit rapport in plaats van Colleges van Burgemeester en Wethouders, gesproken van gemeenten.

[6] Beleidsvisie "Zorgvuldig en bewust; Gegevensverwerking en Privacy in een gedecentraliseerd sociaal domein," en begeleidende brief van de minister van BZK, Kamerstukken II, 2013/14, 32 761, nr. 62. De Minister van BZK heeft deze beleidsvisie mede in reactie op een brief van het College bescherming persoonsgegevens opgesteld. De Minister stelt zich hierin op het standpunt dat nadere wettelijke regeling van privacywaarborgen ertoe zou kunnen leiden dat "ze belemmerend werken voor de noodzakelijke vernieuwing en de gemeentelijke beleidsvrijheid."

[7] Brief van het College bescherming persoonsgegevens aan de minister van BZK van 3 juni 2014 (z2014-00393).

In vervolg op de adviezen en gesprekken uit 2013 en 2014 doet de Autoriteit Persoonsgegevens in 2015 en 2016 onderzoek naar de wijze waarop de (lerende) praktijk vorm geeft aan de naleving van de Wbp bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein.

1.2 Onderzoek

Daartoe heeft de Autoriteit Persoonsgegevens begin 2015 allereerst een quick scan uitgevoerd op de websites van 50 gemeenten. Op de websites van deze gemeenten bleek weinig informatie beschikbaar over de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Wel werd op de website van 20 van deze gemeenten in algemene zin aangegeven dat aan betrokkene toestemming wordt gevraagd bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein.

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft vervolgens besloten om aan 41 gemeenten[8] inlichtingen te vragen over hoe zij toestemming gebruiken bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Daarbij is ook een aantal vragen gesteld over de wijze waarop gemeenten voldoen aan hun informatieplicht jegens burgers als van hen persoonsgegevens worden verwerkt in het sociaal domein. Zowel in gevallen waarin daarvoor toestemming wordt gevraagd, als in gevallen waarin daarvoor geen toestemming wordt gevraagd.

1.3 Rapport

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft besloten om thans in dit onderzoek geen, op handhaving gerichte, bevindingen per gemeente op te stellen. In plaats daarvan heeft de Autoriteit Persoonsgegevens een overkoepelend rapport opgesteld.

De verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein is complex vanwege de verschillende domeinen en materiewetten. Daarnaast zijn er binnen de verschillende domeinen ook nog verschillende doelen waarvoor persoonsgegevens worden verwerkt, zoals vroegsignalering, intake/indicatiestelling, hulpverlening, financiële afwikkeling van declaraties en beleid. Verder zijn er naast de gemeente, verschillende partijen betrokken bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein.

Een van de beoogde doelen van de (decentralisatie)wetgeving voor het sociaal domein was dat gemeenten een zo integraal mogelijk beleid voeren en dat schotten tussen beleidsterreinen worden weggenomen. De wijze waarop gemeenten in de praktijk invulling geven aan de uitvoering van taken en verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein verschilt. Veel gemeenten werken met wijkteams waarvoor geldt dat er veel verschillen zijn in of, en zo ja in welke mate, er domeinoverstijgend (integraal) wordt gewerkt. Zo zijn er gemeenten die aparte wijkteams voor jeugd en maatschappelijke ondersteuning hebben en daarnaast aparte loketten voor werk en inkomen en gemeentelijke schuldhulpverlening. Andere gemeenten gebruiken wijkteams alleen bij de zogenaamde multiprobleem gevallen. Maar er zijn ook gemeenten die alle taken in het sociaal domein door generalistische wijkteams laten uitvoeren.

Daarnaast is van belang dat er in het sociaal domein vaak gevoelige gegevens worden verwerkt, zoals gegevens betreffende de gezondheid en strafrechtelijke gegevens. Een andere complicerende factor is dat er in het sociaal domein sprake is van zowel publiekrechtelijke taken als hulpverleningstaken. Dat kan onder meer gevolgen hebben voor de grondslag uit de Wbp op basis waarvan gegevens mogen worden verwerkt. Bovendien worden de hulpverleningstaken veelal uitgevoerd door professionals die zijn gebonden aan een geheimhoudingsverplichting.

[8] De G32 (bestaande uit 37 gemeenten) en de G4 gemeenten.

Uit de van de 41 gemeenten verkregen inlichtingen blijkt dat géén van deze gemeenten een duidelijk beeld heeft van voor welke doelen en op basis van welke grondslagen, welke persoonsgegevens in het sociaal domein mogen worden verwerkt. Ook is door géén van de 41 gemeenten duidelijk bepaald wat de rol van toestemming daarbij kan c.q. moet zijn.

De Autoriteit Persoonsgegevens verwacht dat gemeenten in het sociaal domein in overeenstemming met de Wbp werken. Dat betekent onder meer dat de toestemming die wordt gebruikt als grondslag voor de gegevensverwerking voldoet aan de randvoorwaarden die de Wbp daaraan stelt. Dat geldt ook voor de wijze waarop gemeenten burgers informeren over de persoonsgegevens die over hen in het sociaal domein worden verwerkt.

Dit rapport bevat het juridisch kader, handreikingen en aanbevelingen aan de hand waarvan gemeenten dit kunnen doen.

1.4 Hoofdstukindeling

In **hoofdstuk twee** worden op hoofdlijnen de voor dit onderzoek relevante normen uit de Wbp beschreven. Tevens wordt in dit hoofdstuk nader ingegaan op de domeinoverstijgende verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein.
Vervolgens worden in **hoofdstuk drie** de door de 41 gemeenten verstrekte inlichtingen weergegeven. Daarbij wordt beschreven welke rol gemeenten toekennen aan toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein, op welke wijze toestemming van betrokkene wordt verkregen en op welke wijze de bevraagde gemeenten betrokkenen over de verwerking van hun persoonsgegevens in het sociaal domein informeren.
In **hoofdstuk vier** bespreekt de Autoriteit Persoonsgegevens deze bevindingen tegen de achtergrond van het juridisch kader van hoofdstuk twee.
Tot slot bevat **hoofdstuk vijf** aanbevelingen voor gemeenten.

Het rapport bevat ook een aantal **bijlagen**. **Bijlage I** bevat het uitgebreide juridisch kader voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Gemeenten hebben de normen uit dit juridische kader nodig om het vereiste overzicht te kunnen maken van de in het sociaal domein gebruikte gegevens, doelen en grondslagen. In **bijlage II** wordt het juridisch kader van bijlage I concreet toegepast op de verwerking van persoonsgegevens voor de meest voorkomende doelen in het sociaal domein. Gemeenten kunnen bijlage II gebruiken als model voor het eerder genoemde overzicht voor de eigen gemeente. Uiteraard zullen gemeenten dit model nader moeten concretiseren aan de hand van de in de eigen gemeente gebruikte werkwijze. **Bijlage III** bevat een voorbeeld toestemmingsformulier voor de – beperkte – gevallen waarin toestemming wel als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens kan worden gebruikt. In **bijlage IV** zijn tot slot de vragen opgenomen die de Autoriteit Persoonsgegevens de 41 gemeenten in dit onderzoek heeft gesteld.

2. Juridisch kader

In deze paragraaf wordt het juridisch kader geschetst dat van belang is voor de bepaling van de rol van toestemming bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein.[9]

Uit dit juridisch kader volgt dat toestemming in het sociaal domein vaak geen grondslag voor de gegevensverwerking is, omdat er vanwege de afhankelijkheidsrelatie tussen betrokkene en de verantwoordelijke geen vrijheid is om toestemming te weigeren.

Dat betekent overigens niet dat er in het sociaal domein nooit persoonsgegevens mogen worden verwerkt. Vaak zal namelijk een beroep op een andere grondslag uit artikel 8 van de Wbp mogelijk zijn. Bijvoorbeeld omdat de gegevensverwerking plaatsvindt ten behoeve van een in de materiewetgeving geregelde publiekrechtelijke taak van de gemeente of omdat er sprake is van een in de materiewetgeving opgenomen wettelijke verplichting.

Voor de uitvoering van taken die niet in de materiewetgeving zijn geregeld, geldt dat toestemming de énige mogelijke grondslag voor de gegevensverwerking kan zijn. Uiteraard kan dat alleen indien deze toestemming voldoet aan de randvoorwaarden die de Wbp daaraan stelt. Als dat niet het geval is kan de gegevensverwerking voor de uitvoering van deze taken niet plaatsvinden omdat er geen grondslag voor de gegevensverwerking is.

Om situaties - waarin vanwege het ontbreken van een andere grondslag - toestemming de énige mogelijke grondslag voor de gegevensverwerking is te kunnen onderkennen, is het nodig dat gemeenten in beeld hebben voor welke doelen en op basis van welke grondslagen in het sociaal domein welke gegevens mogen worden verwerkt.

Naast toestemming als grondslag voor de gegevensverwerking wordt in het sociaal domein ook gebruik gemaakt van toestemming als grond voor het doorbreken van het medisch beroepsgeheim en toestemming in de zin van instemming met de hulpverlening. Het is van belang deze verschillende soorten toestemming goed van elkaar te onderscheiden omdat deze verschillende doelen dienen. Bovendien gelden voor deze verschillende soorten toestemming verschillende vereisten.

In deze paragraaf wordt tot slot specifiek ingegaan op de domeinoverstijgende verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein en de verwerking van persoonsgegevens ten behoeve van vroegsignalering omdat de bepaling van de grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens voor met name deze doelen voor gemeenten problematisch is.

2.1 Grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens

Voor de rechtmatigheid van de verwerking van persoonsgegevens is vereist dat een beroep kan worden gedaan op een van de grondslagen opgenomen in artikel 8 van de Wbp.

De voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein meest voorkomende grondslagen zijn de nakoming van een wettelijke verplichting (artikel 8, onder c, Wbp) en de uitvoering van een

[9] In bijlage I is dit juridisch kader nader uitgewerkt. Daarin is een meer uitgebreid overzicht van de grondslagen uit artikel 8 van de Wbp opgenomen. Daarnaast bevat bijlage II een uitwerking van de grondslagen uit artikel 8 uitgesplitst per doel in het sociaal domein. Gemeenten kunnen aan de hand van deze uitwerking een nadere vertaalslag maken van het juridisch kader naar de eigen gemeentelijke uitvoeringspraktijk.

publiekrechtelijke taak (artikel 8, onder e, Wbp).
Als het gaat om verwerking van persoonsgegevens in het kader van de uitvoering van vrijwillige hulpverlening kan ook artikel 8, onderdeel b, Wbp (overeenkomst) van toepassing zijn. Bij onvrijwillige hulpverlening kan in een (zeer)beperkt aantal gevallen een beroep worden gedaan op vrijwaring van een vitaal belang van betrokkene (artikel 8, onder d, Wbp). Tot slot kan in het sociaal domein in beperkte gevallen een beroep worden gedaan op uitdrukkelijke toestemming van betrokkene (artikel 8, onder a, Wbp).

2.1.1 Wettelijke verplichting als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

Artikel 8, onder c, Wbp regelt dat persoonsgegevens mogen worden verwerkt door een verantwoordelijke als dat noodzakelijk is om een wettelijke verplichting na te komen waaraan de verantwoordelijke onderworpen is.

Deze norm bevat twee toetsingscriteria. Allereerst dient de gegevensverwerking noodzakelijk zijn ter uitvoering van een wettelijke verplichting. Zonder het verwerken van de persoonsgegevens moet het uitvoeren van de wettelijke verplichting redelijkerwijs niet mogelijk zijn. Voorts dient de verantwoordelijke te zijn belast met de uitvoering van de wettelijke verplichting.

De wettelijke verplichting hoeft geen expliciete opdracht tot gegevensverwerking te bevatten.
In de praktijk zal de wettelijke verplichting veelal wel betrekking hebben op het (verplicht) vastleggen of bewaren van gegevens of het verstrekken daarvan aan derden. Uit jurisprudentie blijkt dat een dergelijke uitdrukkelijke en duidelijk in een wettelijk voorschrift tot uitdrukking komende verplichting tot verstrekking van informatie in ieder geval is vereist, als op de verantwoordelijke die de gegevens verstrekt een wettelijke geheimhoudingsplicht rust. In zo'n geval is het niet toelaatbaar dat een verplichting tot gegevensverstrekking uitsluitend wordt afgeleid uit de totstandkomingsgeschiedenis van of de samenhang tussen wettelijke bepalingen of wordt verondersteld omwille van de effectiviteit van een wettelijke regeling.[10]

Een voorbeeld van een expliciete verplichting die ziet op de verwerking van persoonsgegevens is artikel 7.3.8, eerste lid, van de Jeugdwet waarin de jeugdhulpverlener wordt verplicht een dossier over de jeugdige in te richten. Verder bevat artikel 8 van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening een wettelijke verplichting voor bestuursorganen om gegevens te verstrekken aan het College van Burgemeester en Wethouders. Een ander voorbeeld is de verplichting van artikel 5.2.2 van de Wmo 2015 voor aanbieders van een maatwerkvoorziening om persoonsgegevens van de cliënt, waaronder bijzondere persoonsgegevens, te verstrekken aan de in die bepaling genoemde instanties. Ook bevatten de materiewetten verplichtingen voor gemeenten om voor beleidsdoeleinden gegevens te verstrekken aan de betrokken ministers (bijvoorbeeld artikel 9 van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, artikel 78 van de Participatiewet en artikel 7.4.2 van de Jeugdwet).

2.1.2 Publiekrechtelijke taak als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

Op grond van artikel 8, onderdeel e, van de Wbp kan een verwerking plaatsvinden door (1) een bestuursorgaan (2) ter uitvoering van een publiekrechtelijke taak. Aan beide criteria dient te zijn voldaan.

De gemeente is een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld en al haar organen, zoals de gemeenteraad, het college van B&W en de burgemeester zijn bestuursorganen. Voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein kan het problematisch zijn dat niet alle wijkteams kunnen worden aangemerkt als bestuursorgaan. In dergelijke gevallen kunnen gegevens door het wijkteam niet

[10] ABRvS, 3 februari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:253.

worden verwerkt op grond van artikel 8, onder e, van de Wbp.

Een taak is publiekrechtelijk indien deze is gebaseerd op een speciaal voor het openbaar bestuur bij of krachtens de wet geschapen grondslag. [11] Er moet sprake zijn van activiteiten waarbij het bestuursorgaan zich wezenlijk onderscheidt van particulieren.[12] Daarvan is bijvoorbeeld sprake als de gemeente persoonsgegevens verwerkt voor de beslissing op een aanvraag voor een maatwerkvoorziening op grond van artikel 2.3.5., eerste lid, van de Wmo 2015 of de vaststelling van de rechten en plichten van de jeugdige of zijn ouders in artikel 2.11, eerste lid, van de Jeugdwet. Andere voorbeelden zijn artikel 53a, eerste lid, van de Participatiewet waarin is opgenomen dat het college bepaalt welke (persoons)gegevens ten behoeve van de verlening dan wel voortzetting van de bijstand door de belanghebbende moeten worden verstrekt en de gegevens die de gemeente verwerkt ter uitvoering van schuldhulpverlening op grond van artikel 3, eerste lid, jo. artikel 8 van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

Hulpverleningstaken zijn geen publiekrechtelijke taken. Ook niet als deze hulpverleningstaken door de gemeente worden uitgevoerd. De gemeente onderscheidt zich bij de uitvoering van deze taken namelijk niet wezenlijk van private hulpverleningsorganisaties. Voor de verwerking van persoonsgegevens bij de uitvoering van hulpverleningstaken door de gemeente, het wijkteam of anderen kan dus geen beroep worden gedaan op artikel 8, onderdeel e, Wbp.

2.1.3 Uitvoeren van overeenkomst

Artikel 8, onder b, Wbp bepaalt dat persoonsgegevens mogen worden verwerkt indien dat noodzakelijk is voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is, of voor het nemen van precontractuele maatregelen naar aanleiding van een verzoek van de betrokkene en die noodzakelijk zijn voor het sluiten van een overeenkomst.[13]

Daarbij geldt als voorwaarde dat de betrokkene partij is bij de desbetreffende overeenkomst. Met het begrip 'partij' wordt gedoeld op bewuste deelneming van de betrokkene aan de overeenkomst. Achterliggende gedachte is dat de betrokkene zelf in principe kan overzien met welke verwerkingen hij heeft rekening te houden en de mogelijkheid heeft objectief vast te stellen welke verwerkingen in dit kader toelaatbaar zijn. Het gaat voorts om een situatie waarin de bedoelde overeenkomst niet is gericht op de verwerking van persoonsgegevens, maar waarbij deze een noodzakelijk uitvloeisel daarvan is. [14]

Een voorbeeld van een dergelijke overeenkomst is de overeenkomst inzake de geneeskundige behandeling (behandelingsovereenkomst) in de zin van artikel 7:446 van het Burgerlijk Wetboek (BW). Van zo'n overeenkomst kan onder meer sprake zijn bij de uitvoering van hulpverleningstaken op grond van de Jeugdwet. De verwerking van persoonsgegevens in het kader van zo'n behandelingsovereenkomst kan plaatsvinden op grond van artikel 8, onder b, Wbp jo. artikel 21, eerste lid, onder a, Wbp.

2.1.4 Toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

Ondubbelzinnige toestemming van betrokkene (artikel 8, onder a, Wbp) komt in het sociaal domein maar in een beperkt aantal gevallen in aanmerking als grondslag voor de gegevensverwerking vanwege de randvoorwaarden die artikel 8 Wbp aan deze toestemming stelt.

[11] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 84.
[12] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 85. De MvT noemt als voorbeeld van activiteiten waarbij de gemeenten zich niet wezenlijk onderscheid van private partijen de verkoop van onroerend goed of het sluiten van een arbeidsovereenkomst.
[13] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 80-81.
[14] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 80-81.

Ondubbelzinnige toestemming in de zin van artikel 8, onder a, Wbp moet namelijk *vrij* zijn.
Vrije toestemming houdt in dat de betrokkene zich niet verplicht voelt om toestemming te geven vanwege druk van de omstandigheden waarin hij verkeert of de relatie waarin hij tot de verantwoordelijke staat. Van een vrije toestemming zal in het sociaal domein vaak geen sprake kunnen zijn. Bij bepaling van de behoefte aan hulp of ondersteuning (één van de publiekrechtelijke taken in het sociaal domein) door of namens de gemeente is immers sprake van een afhankelijkheidsrelatie tussen betrokkene en de gemeente. Daarbij zal het weigeren van toestemming voor de gegevensverwerking veelal gevolgen hebben voor een door betrokkene gewenste voorziening. [15]

Naast *vrij* moet de toestemming overigens ook *specifiek* en *op informatie berustend* zijn. Dat betekent dat betrokkene moet kunnen overzien waarvoor hij toestemming geeft. Het moet duidelijk zijn voor welke specifieke of beperkte categorie van gegevensverwerkingen de toestemming geldt. En om rechtsgeldige toestemming te kunnen geven moet betrokkene door de gemeente zijn geïnformeerd over de verschillende aspecten van de gegevensverwerking die voor hem van belang zijn.[16]

2.2 Toestemming voor het doorbreken van de geheimhoudingsplicht

In het sociaal domein zijn professionals werkzaam die zijn gebonden aan een geheimhoudingsplicht. Dat kunnen hulpverleners zijn die zijn gebonden aan de geheimhoudingsplicht van artikel 88 van de Wet Big en artikel 7:457 van het BW. Ook kan er sprake zijn van een geheimhoudingsplicht uit specifieke wet- en regelgeving zoals artikel 7.3.11 van de Jeugdwet.
Zowel bij de intake/toegangsprocedure als bij de verlening van hulp en ondersteuning (inclusief de financiële afwikkeling daarvan) kan het nodig zijn dat deze professionals persoonsgegevens verstrekken aan de gemeente of aan andere betrokken partijen.

Uit artikel 9, vierde lid, Wbp vloeit voort dat bij de verdere verwerking van persoonsgegevens rekening moet worden gehouden met een daaraan - eventueel - in de weg staande geheimhoudingsplicht uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift. Met deze bepaling wordt buiten twijfel gesteld dat een ambts- of beroepsgeheim dan wel een wettelijke verplichting tot geheimhouding niet terzijde kan worden geschoven door het bepaalde in artikel 8 Wbp.[17]

Er moet dus naast een grondslag voor verwerking van persoonsgegevens als bedoeld in artikel 8 Wbp <u>óók</u> een grond voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht zijn.
Zo'n grond kan zijn gelegen in een wettelijk voorschrift dat tot verstrekking van persoonsgegevens verplicht (bijvoorbeeld voor de financiële afwikkeling van declaraties, de VIR, een melding aan een AMHK, bepaalde verstrekkingen aan de Belastingdienst en bij gedwongen jeugdhulp). Of omdat er sprake is van een - zeer uitzonderlijke - situatie van een 'conflict van plichten.'

Daarnaast kan ook toestemming van betrokkene een grond voor doorbreking van de geheimhoudingsplicht zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor de in artikel 88 Wet BIG neergelegde geheimhoudingsplicht voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en de in artikel 7:457 BW neergelegde geheimhoudingsplicht voor hulpverleners (individuele beroepsbeoefenaren en/of rechtspersonen).

[15] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 65 en 66.
[16] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 65 en 66.
[17] Kamerstukken II, 25 892, nr. 3, p. 94.

Dit beroepsgeheim van de hulpverlener verhindert in beginsel dat inlichtingen worden verstrekt aan derden. De cliënt dient expliciete, gerichte toestemming te geven alvorens gegevens mogen worden verstrekt. Dit betekent dat de cliënt moet weten met welk doel de gegevens worden opgevraagd, wat de inhoud is van de informatie en wat mogelijke consequenties van de gegevensverstrekking zijn. In de wet is niet voorgeschreven dat de toestemming schriftelijk moet worden gegeven, maar dit verdient wel de voorkeur. Vaak maakt de opvrager van de gegevens gebruik van schriftelijke toestemmingsformulieren. Dergelijke formulieren moeten voldoende specifiek aangeven voor welke gegevensoverdracht de patiënt toestemming verleent en met welk doel. Schriftelijke toestemmingsformulieren met een te brede of algemene toestemming zijn doorgaans onvoldoende basis voor het verstrekken van specifieke, privacygevoelige gegevens.

2.3 Toestemming in de zin van instemming met de hulpverlening of ondersteuning

Bij de uitvoering van taken in het sociaal domein wordt veel gewerkt met toestemming teneinde de cliënt zoveel mogelijk bij de hulpverlening te betrekken. De wetgeving in het sociaal domein gaat immers zo veel mogelijk uit van de eigen verantwoordelijkheid en regie van betrokkene.

Toestemming voor hulpverlening hoeft doorgaans aan minder strenge eisen te voldoen dan de toestemming (als grondslag) voor de gegevensverwerking. Het feit dat betrokkene instemt met bijvoorbeeld een plan van aanpak voor de hulpverlening of zijn handtekening zet onder een aanvraagformulier zegt dus niet dat dat ook de grondslag is voor de bijbehorende verwerking van persoonsgegevens. Daarvoor moet er immers sprake zijn van vrije, specifieke en op informatie berustende toestemming. En als dat niet mogelijk is moet er dus een andere grondslag uit artikel 8 van de Wbp zijn.

Overigens zal toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens voor hulpverlening vaak ook niet nodig zijn omdat daarvoor een andere grondslag aanwezig is.

2.4 Informatieplicht

De in de artikelen 33 en 34 van de Wbp neergelegde informatieplicht vormt een uitwerking van het transparantiebeginsel en van het in artikel 6 Wbp neergelegde beginsel van 'rechtmatige verwerking'. De informatieplicht is bedoeld om betrokkene in staat te stellen de verantwoordelijke (in rechte) aan te spreken op de verwerking van persoonsgegevens. Als niet wordt voldaan aan de informatieverplichtingen van artikel 33 en 34 Wbp is de verwerking onrechtmatig.[18]

Gemeenten zijn op grond van deze bepalingen verplicht om betrokkene te informeren over het feit dat er gegevens over hem worden verwerkt, wie de verantwoordelijke voor deze verwerking is en met welk doel de verwerking plaatsvindt. Daarbij kan de gemeente niet volstaan met een verwijzing naar algemene doelen.

Verder bepalen artikel 33, derde lid, en artikel 34, derde lid, Wbp dat de verantwoordelijke *nadere* informatie verstrekt voor zover dat, gelet op de aard van de gegevens, de omstandigheden waaronder zij worden verkregen of het gebruik dat daarvan wordt gemaakt, nodig is om tegenover de betrokkene een behoorlijke en zorgvuldige verwerking te waarborgen. Daar waar in het sociaal domein veelal ook

[18] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 149-150, "*De omstandigheid dat de onderhavige regeling een uitwerking vormt van het beginsel dat in artikel 6 (van de Richtlijn) is neergelegd heeft tot gevolg, dat overtredingen van de informatieplicht zullen leiden tot onrechtmatige verwerkingen. Daarnaast kan het zijn, dat onder omstandigheden verdergaande informatie geboden is om "een eerlijke verwerking" te waarborgen.*

bijzondere persoonsgegevens worden verwerkt en de kwetsbare en afhankelijke positie waarin betrokkene verkeert, zal dergelijke nadere informatie aan betrokkene doorgaans zijn vereist.

Uitgangspunt is dat de informatie zodanig wordt verstrekt dat de betrokkene daarover daadwerkelijk beschikt.[19] In de praktijk kan dit op velerlei wijze (mondeling of schriftelijk). Daarbij geldt wel dat betrokkene niet kan worden aangesproken als onderdeel van het algemeen publiek. Algemene informatie op bijvoorbeeld de website van de gemeente of het wijkteam is dus niet voldoende om te kunnen voldoen aan de informatieplicht.[20] Bovendien kan niet worden volstaan met het verwijzen naar informatie elders. Betrokkene moet op het moment van verzamelen worden geïnformeerd, daarbij kan informatie op bijvoorbeeld de website overigens wel dienen als achtergrondinformatie.

Deze informatieplicht staat los van de grondslag op basis waarvan de verwerking plaatsvindt. Er is dus én een grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens uit artikel 8 van de Wbp nodig én betrokkene moet op grond van artikel 33 en 34 worden geïnformeerd.

De informatieplicht geldt niet voor persoonsgegevens die zijn verkregen op een andere wijze dan bij de betrokkene en waarvan de vastlegging of de verstrekking bij of krachtens de wet is voorgeschreven. In dat geval dient de verantwoordelijke de betrokkene op diens verzoek te informeren over het wettelijk voorschrift dat tot de vastlegging of verstrekking van de hem betreffende gegevens heeft geleid (artikel 34, vijfde lid, Wbp). Bovendien kunnen de artikelen 33 en 34 Wbp buiten toepassing worden gelaten als dat noodzakelijk is voor onder meer de bescherming van de betrokkene of de rechten en vrijheden van anderen (artikel 43, onder e, Wbp).[21]

2.5 Domein overstijgende verwerking van persoonsgegevens

Het domeinoverstijgend (integraal) uitvoeren van taken gaat gepaard met domeinoverstijgend verwerken van persoonsgegevens. De Autoriteit Persoonsgegevens verstaat onder het domeinoverstijgend verwerken van persoonsgegevens, het verwerken van persoonsgegevens die zijn verzameld ten behoeve van taken in het ene domein (bijvoorbeeld de Jeugdwet) voor de uitvoering van taken in het andere domein (bijvoorbeeld de Wmo 2015). Ook is er sprake van domeinoverstijgend verwerken van persoonsgegevens als niet vooraf duidelijk is voor welk domein (doel) persoonsgegevens worden verwerkt. Bijvoorbeeld als er een “integrale intake” wordt gedaan zoals een *keukentafelgesprek* waarbij niet vooraf duidelijk is voor welk domein de persoonsgegevens worden verzameld.

Er is geen overkoepelende regeling voor het domeinoverstijgend uitvoeren van taken in het sociale domein in bijvoorbeeld een kaderwet of door middel van spiegelbepalingen in de verschillende materiewetten. Wel bevat een deel van de materiewetten de opdracht voor gemeenten om zorg te dragen voor een “brede” (zorg)ondersteuning voor burgers, maar deze opdracht ziet dan op het daarvoor opstellen van beleid. Uit dergelijke beleidsopdrachten kunnen geen publiekrechtelijke domeinoverstijgende taken met de daarbij behorende legitimering van domeinoverstijgende verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein worden afgeleid.

Ook zijn de bepalingen over de verwerking van persoonsgegevens in de materiewetgeving over het algemeen beperkter (domeingebonden) geformuleerd. Zo bepaalt artikel 7.4.4, derde lid, van de Jeugdwet

[19] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 152.
[20] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 153.
[21] In het uitgebreide juridisch kader in bijlage I wordt verder ingegaan op de mogelijke (tijdelijke) uitzonderingen op de informatieplicht.

bijvoorbeeld wel dat de (ook uit andere domeinen afkomstige) persoonsgegevens mogen worden verwerkt bij de bepaling van de toegang van jeugdigen en hun ouders tot jeugdhulp, maar dat dit uitsluitend mag voor die doeleinden en de daarmee verenigbare doeleinden. De Jeugdwet voorziet dus wel in het gebruik van gegevens uit andere domeinen maar slechts voor de bepaling van de behoefte aan jeugdhulp. Deze bepaling biedt dus geen grondslag voor het gebruik van deze gegevens voor doelen die de Jeugdwet overstijgen. Daardoor is bijvoorbeeld een integrale intake niet mogelijk.

Daar waar bredere verwerking van persoonsgegevens mogelijk is, gaat het overigens doorgaans om hulpverleningstaken (en dus niet publiekrechtelijke taken zoals de intake). Bovendien gaat het dan om domeinoverstijgende verwerking van persoonsgegevens ten behoeve van het specifieke doel uit de materie wetgeving (dus niet om domeinoverstijgende hulpverlening).

In dit kader moeten ook artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, en artikel 5.2.1, eerste lid, onderdeel b, van de Wmo 2015 worden genoemd. Deze bepalingen zien op de verwerking van gegevens uit andere domeinen voor het domein van de Wmo 2015. Ook artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, van de Wmo zien alleen op het gebruik van gegevens ten behoeve van taken in het domein van de Wmo 2015. Deze bepalingen voorzien dus niet in gebruik van gegevens uit alle domeinen voor de bepaling van de aanspraak op integrale (domeinoverstijgende) hulp of ondersteuning.[22]

Nu niet is voorzien in het helder benoemen van een domeinoverstijgende publiekrechtelijke taak in het sociaal domein voor gemeenten, kan voor de domeinoverstijgende verwerking van persoonsgegevens geen beroep worden gedaan op artikel 8 onder e, Wbp (publiekrechtelijke taak) of artikel 8 onder c, Wbp (wettelijke verplichting). Daar waar alleen toestemming overblijft als grondslag voor de gegevensverwerking, zal moeten worden bekeken of aan de randvoorwaarden uit de Wbp is voldaan. Gelet op hetgeen hierboven is opgemerkt zal ook toestemming echter vaak niet als grondslag voor de gegevensverwerking kunnen fungeren.

Voor wat betreft de domein overstijgende hulpverlening en ondersteuning kan de grondslag voor de domeinoverstijgende verwerking van persoonsgegevens zijn gelegen in artikel 8 onder b, Wbp (uitvoering van een overeenkomst). Wel moet bij domeinoverstijgende hulpverlening waarbij meerdere, verschillende partijen betrokken zijn rekening worden gehouden met eventueel op die partijen rustende geheimhoudingsplichten. Ook kan er in incidentele gevallen sprake zijn van artikel 8, onder d (vitaal belang). Voor de uitwerking hiervan wordt verwezen naar Bijlage I.

2.6 Vroegsignalering

Bij vroegsignalering gaat het om de verwerking van persoonsgegevens over burgers of gezinnen in een stadium waarin betrokkenen zelf (nog) niet om hulp of ondersteuning vragen.

Er zijn verschillende vormen van vroegsignalering.
Wettelijke regelingen die zien op verwerking van persoonsgegevens ten behoeve van vroegsignalering zijn bijvoorbeeld de Verwijsindex risicojongeren (VIR) van paragraaf 7.1 van de Jeugdwet en artikel 4.1.1 van de Wmo 2015 (de advies- en meldpunten huiselijk geweld en kindermishandeling). Ook artikel 5 van de Wet publieke gezondheid jo. artikel 4 van het Besluit publieke gezondheid voorziet in een (publiekrechtelijke) taak voor de gemeente tot vroegsignalering op het terrein van de jeugdgezondheidszorg.
Voor zover er sprake is van een in specifieke wetgeving geregelde 'publiekrechtelijke taak' of een 'wettelijke

[22] Overigens gaat artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, Wmo 2015 voor de verwerking van gegevens uit andere domeinen uit van ondubbelzinnige toestemming van betrokkene, zie hiervoor ook het juridisch kader in bijlage I.

verplichting', kan op respectievelijk artikel 8 onder e en onder c, Wbp als grondslag een beroep worden gedaan.

Daarnaast zijn er vormen van vroegsignalering die niet wettelijk zijn geregeld, zoals het registreren van signalen en meldingen van bezorgde professionele hulpverleners of anderen.
Ook domeinoverstijgende vroegsignalering is niet wettelijk geregeld. De materiewetten voorzien namelijk niet in een publiekrechtelijke taak voor gemeenten om aan vroegsignalering te doen waarin alle domeinen worden betrokken (bijvoorbeeld voor multiprobleem gezinnen -en gevallen). Er wordt ook anderszins niet voorzien in een wettelijke regeling voor de verwerking van persoonsgegevens voor dat doel. Omdat een dergelijke wettelijke regeling ontbreekt komen artikel 8, onder e, en artikel 8, onder c, Wbp niet in aanmerking als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens ten behoeve van deze vorm van vroegsignalering.

In incidentele gevallen zal wellicht wel een beroep op de 'vrijwaring van een vitaal belang' (artikel 8 onder d, Wbp) kunnen worden gedaan.

Voor de verwerking van persoonsgegevens in het kader van vroegsignalering geldt in ieder geval dat geen beroep kan worden gedaan op toestemming als grondslag. Betrokkene weet immers (nog)niet dat er gegevens over hem zijn verwerkt. Het is overigens ook niet mogelijk om eerst gegevens over betrokkene te registeren en daarna toestemming van betrokkene te vragen.

3. Bevindingen

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft de 41 gemeenten de volgende vragen gesteld:

- Of er toestemming wordt gevraagd voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Hierbij diende onderscheid te worden gemaakt tussen de verschillende domeinen (jeugd, Wmo, werk en inkomen en schuldhulpverlening) en verschillende doelen (vroegsignalering, intake, ondersteuning en hulpverlening, financiële afwikkeling en controle van declaraties en beleid).
- Of betrokkene wordt geïnformeerd over eventuele consequenties van het onthouden of intrekken van zijn toestemming.
- Of betrokkene wordt geïnformeerd over de eventuele situaties en voorwaarden waarin persoonsgegevens zonder zijn toestemming worden verwerkt.
- Hoe burgers worden geïnformeerd over de verwerking van hun persoonsgegevens in het sociaal domein wanneer geen toestemming is gevraagd, eveneens uitgesplitst per domein en doel.
- Hoe en waar informatie voor burgers over de verwerking van hun persoonsgegevens in het sociaal domein toegankelijk is.

De gemeenten zijn verzocht de beantwoording van deze vragen met specifieke verwijzing naar gemeentelijke beleidsstukken en andere documenten aan de Autoriteit Persoonsgegevens te doen toekomen.

Achtergrondstukken

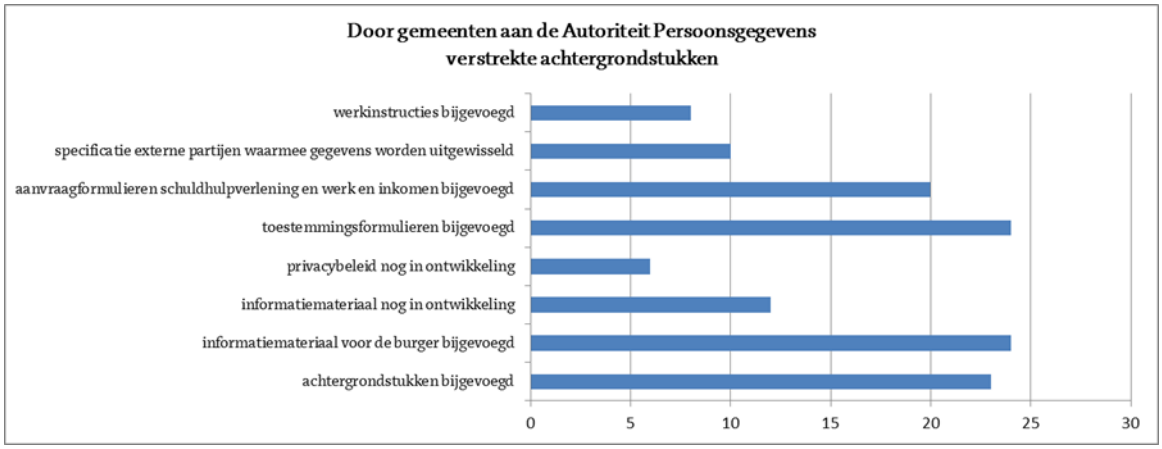

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft van 23 van de 41 gemeenten ook achtergrondstukken (beleids- of besluitvormingsnotities en/of privacyreglementen) ontvangen. 18 gemeenten hebben dergelijke stukken niet bijgevoegd. Zes gemeenten merken daarover op dat het privacybeleid nog in ontwikkeling is of dat men bezig is met een herijking van het privacybeleid.

Daarnaast hebben 31 gemeenten ter achtergrondinformatie toestemmingsformulieren verstrekt. Hiervan hebben 24 gemeenten aanvraag-/ en toestemmingsformulieren bijgevoegd die worden gebruik bij de toegangsverlening voor de Wmo 2015 of de Jeugdwet. Ook hebben 20 gemeenten aanvraag c.q.

toestemmingsformulieren verstrekt, die worden gebruikt bij de toegang tot de schuldhulpverlening en/of de Participatiewet.[23]

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft van tien gemeenten geen enkele toestemmingsverklaring ontvangen. Negen van deze gemeenten hebben aangeven dat de professionals mondeling om toestemming van betrokkene vragen.

Aandachtspunten bij verwerking van verkregen inlichtingen
De Autoriteit Persoonsgegevens heeft de verkregen inlichtingen doorgenomen tegen de achtergrond van het juridisch kader zoals opgenomen in hoofdstuk 2 en bijlage I. Daarbij is met name gelet op de volgende punten:

- Welke rol kennen gemeenten toe aan toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein (3.1);
- Op welke wijze wordt toestemming verkregen (3.2);
- Op welke wijze worden burgers geïnformeerd over de verwerking van hun persoonsgegevens in het sociaal domein (3.3);

3.1 Welke rol kennen gemeenten toe aan toestemming

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft de van de 41 gemeenten verkregen antwoorden en achtergrondinformatie onder andere gebruikt om te bepalen welke rol gemeenten toekennen aan toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein.

Met de vraag "welke rol kennen gemeenten toe aan toestemming bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein", wordt bedoeld: hoe gebruiken gemeenten toestemming in het sociaal domein? Wordt er onderscheid gemaakt tussen toestemming als grondslag voor de gegevensverwerking, toestemming als grond voor de doorbreking van een geheimhoudingsplicht en toestemming in de zin van instemming met de hulpverlening? En zo ja hoe? Wordt toestemming in alle gevallen gebruikt als grondslag voor de gegevensverwerking of alleen in bepaalde gevallen? En waarom is dat zo?

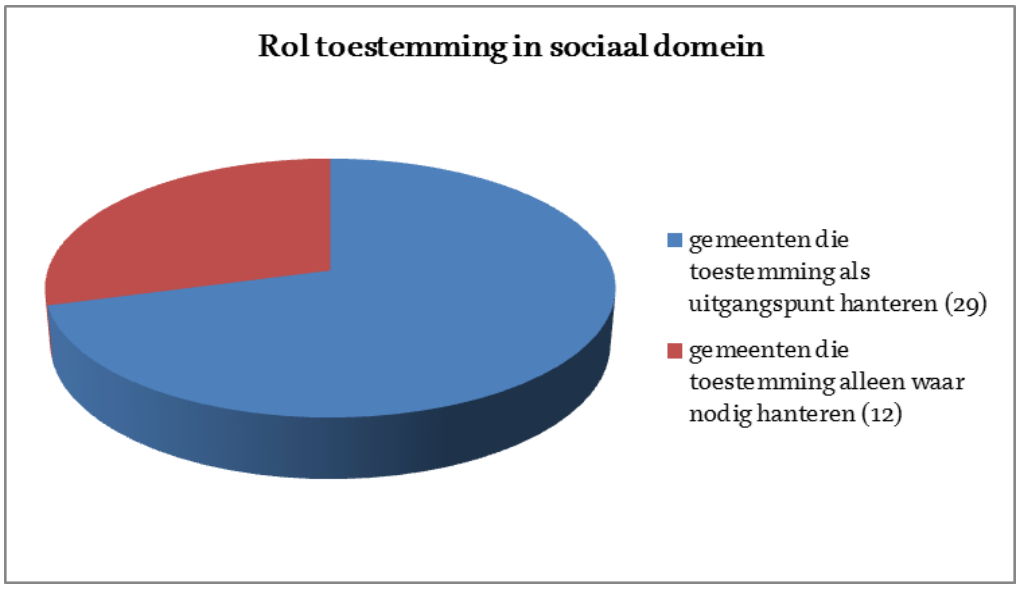

[23] Vier gemeenten hebben alleen toestemmingsformulieren bijgevoegd die worden gebruik bij de toegangsverlening verstrekt die worden gebruikt bij de toegang tot de schuldhulpverlening en/of de Participatiewet.

Voor wat betreft de rol van toestemming bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein zijn grofweg twee groepen van gemeenten te onderscheiden. Enerzijds gemeenten die toestemming als belangrijkste voorwaarde voor de verwerking van persoonsgegevens beschouwen("toestemming als uitgangpunt"). Anderzijds gemeenten die in het sociaal domein alleen om toestemming vragen als dat noodzakelijk is ("toestemming waar nodig"). Daarvan gebruiken drie gemeenten de term 'transitie van toestemming naar transparantie'.

Gemeenten maken verder in hun beleids-/besluitvormingsdocumenten weinig onderscheid in de verschillende functies die toestemming van betrokkene in het sociaal domein kan hebben: hetzij als grondslag voor de gegevensverwerking, als grond voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht of als toestemming voor de uitvoering van het hulpverleningsplan.

Toestemming als uitgangspunt
29 van de 41 gemeenten geven aan vrijwel altijd toestemming van de burger te vragen voor de verwerking van diens persoonsgegevens in het sociaal domein. Zestien van deze gemeenten hebben achtergrondstukken toegevoegd waarin de achterliggende reden daarvoor wordt geschetst.

Deze gemeenten vragen om toestemming, óók als er een beroep mogelijk is op een andere grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens. Zij maken daarbij niet duidelijk of er dan wel in alle gevallen kan worden gesproken van vrije (specifieke en op informatie berustende) toestemming. Uit de beantwoording van deze gemeenten kwam ook niet naar voren wat zij doen als betrokkene geen toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens geeft en de gemeente wel een (andere) grondslag daarvoor heeft. De meeste van deze gemeenten gingen ten aanzien van de vraag wanneer er gegevens zonder toestemming van betrokkene worden verwerkt alleen in op situaties van "gevaar voor de veiligheid of gezondheid van anderen en/of betrokkene." Daarmee lijken zij te zeggen dat er alleen zonder toestemming van betrokkene wordt gewerkt als dat noodzakelijk is in verband met een "vitaal belang" van betrokkene of anderen (en niet op basis van een andere grondslag).

Toestemming waar nodig
12 van de 41 gemeenten gebruikt toestemming slechts bij uitzondering als grondslag voor de gegevensverwerking in het sociaal domein en/of uitsluitend in gevallen waarin uitwisseling van persoonsgegevens met andere partijen aan de orde is.

Zo gaf een aantal van deze gemeenten bijvoorbeeld aan dat voor de verwerking van persoonsgegevens gedurende het ondersteuningstraject van betrokkene geen toestemming wordt gevraagd, omdat voor de verwerking van persoonsgegevens een andere grondslag aanwezig is. Deze gemeenten gebruiken toestemming dus uitsluitend als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens als een beroep op een andere grondslag niet mogelijk is. Dergelijke gemeenten hebben veelal echter niet uitgewerkt welke grondslagen in bepaalde situaties dan wel van toepassing zijn. En zij geven ook niet aan of in situaties waarin toestemming wel als grondslag wordt gebruikt, er dan wel sprake kan zijn van vrije toestemming.

Drie van deze gemeenten geven aan dat zij een transitie in gang hebben gezet van "toestemming naar transparantie". Deze gemeenten merken op dat aan toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein problemen kleven. Maar ook hier wordt geen heldere beschrijving gegeven van in welke situaties, voor welke doeleinden voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein een beroep kan worden gedaan op welke grondslag en in welke situaties zo'n grondslag

ontbreekt. In plaats van benoeming daarvan wordt gerefereerd aan notities en beginselen zoals "noodzakelijk" en "proportioneel".

Vijf van de gemeenten die bij uitzondering met toestemming voor de gegevensverwerking werken, hebben beleidsdocumenten bijgevoegd waarin wordt ingegaan op het juridisch kader voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. De passages over de verwerking van persoonsgegevens in deze beleidsdocumenten zijn vaak beperkt tot algemene noties als "*we werken binnen de kaders van de Wbp.*" Soms worden wel alle Wbp-grondslagen genoemd en in een aantal gevallen vindt ook inperking plaats tot de meest voorkomende grondslagen. In sommige beleidsdocumenten wordt daarnaast ook alle mogelijke andere toepasselijke wet- en regelgeving genoemd. Andere beleidsdocumenten wijzen in aanvulling daarop ook nog op allerlei toepasselijke codes en andere zelfregulering (waaronder convenanten). Ook zijn er beleidsdocumenten waarin teksten uit de beleidsvisie van de Minister van Bzk zijn overgenomen.

In vrijwel geen van de beleidsstukken zijn deze meer algemene noties, wettelijke bepalingen en codes echter concreet toegespitst op de specifieke situatie van uitvoering van taken in het sociaal domein in de eigen gemeente.

Ook bevatten werkinstructies (zoals door acht gemeenten zijn bijgevoegd) voor de professional in de gemeente veelal geen nadere vertaling van het algemene juridisch kader naar de specifieke kenmerken van de eigen gemeentelijke praktijk, de verwerking van persoonsgegevens daarbij en naar de rol die professionals daarin geacht worden te vervullen.

Toestemming wegens het ontbreken van een andere grondslag
Gemeenten besteden vaak geen aparte aandacht aan mogelijke problemen vanwege het ontbreken van een duidelijke grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens bij de domeinoverstijgende, integrale taakuitvoering en bij de vroegsignalering. Wel signaleert een enkele gemeente dat er op het punt van de verwerking van persoonsgegevens bij een integrale werkwijze mogelijk sprake is van 'ontoereikende wetgeving', maar hierbij wordt niet ingegaan op de consequenties die daaraan worden verbonden.

De gemeenten die "toestemming als uitgangspunt" hanteren besteden geen – aparte - aandacht aan de vraag of toestemming bij zo'n integrale werkwijze wel als grondslag voor de gegevensverwerking kan fungeren en zo niet, of er dan wel een andere grondslag is. Ook de gemeenten die 'toestemming alleen gebruiken waar nodig' besteden geen aparte aandacht aan de mogelijke grondslag voor verwerking van persoonsgegeven bij een integrale werkwijze en de eventuele rol van toestemming daarin. Of en hoe bij zo'n integrale werkwijze kan worden voldaan aan de randvoorwaarden voor rechtsgeldige toestemming wordt niet verder geanalyseerd door die gemeenten.

Overigens schenkt slechts een zeer beperkt aantal gemeenten expliciet aandacht aan die gegevensverwerking bij de domein overstijgende, integrale taakuitvoering.

Ook mogelijke lacunes in de grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens bij vroegsignalering zijn door gemeenten niet in beeld gebracht. Enerzijds omdat vrij veel gemeenten aangeven nog niet aan 'vroegsignalering' te doen. Anderzijds doordat gemeenten onterecht menen dat daarvoor een grondslag bestaat als daarvoor achteraf toestemming van betrokkene wordt verkregen.

3.2 Wijze waarop toestemming wordt verkregen

Toestemmingsformulieren bij toegang tot hulp en ondersteuning Wmo 2015 of Jeugdwet
Door 24 gemeenten zijn toestemmingsformulieren bijgevoegd die worden gebruikt in de domeinen Wmo

2015 of Jeugdwet. Dit zijn formulieren die worden gebruikt voor het verzamelen van persoonsgegevens ter beoordeling of betrokkene voor gemeentelijke ondersteuning in een van deze domeinen in aanmerking komt.

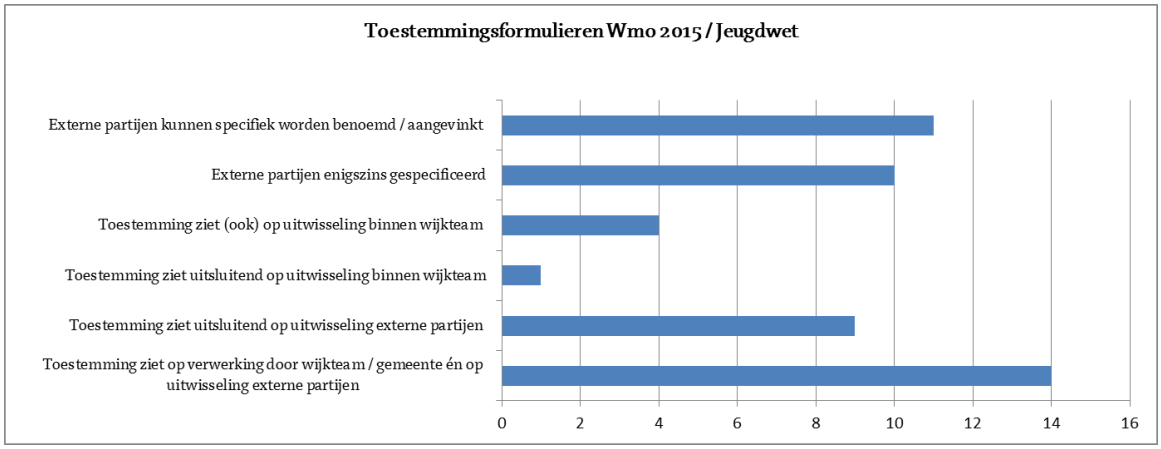

In veertien van deze formulieren wordt daarbij zowel om toestemming gevraagd voor het vastleggen van persoonsgegevens door de gemeente c.q. het wijkteam als voor de uitwisseling van persoonsgegevens met andere partijen. Daarbij zijn vier gemeenten die toestemming waar nodig hanteren en tien gemeenten die toestemming als uitgangspunt hanteren.

Bij negen van deze formulieren ziet de toestemmingsverklaring uitsluitend op de uitwisseling van persoonsgegevens met externe partijen. In vijf van deze formulieren is apart benoemd dat de toestemmingsverklaring ook ziet op de uitwisseling van persoonsgegevens met zorgaanbieders en dat daarbij sprake kan zijn van gegevens betreffende de gezondheid.

In één formulier ziet de toestemmingsverklaring uitsluitend op het mogen uitwisselen van persoonsgegevens binnen het sociale wijkteam. Het betreft hier een gemeente waarin de sociale wijkteams (zowel voor jeugd als voor het sociale domein) samengesteld zijn uit meerdere ketenpartners. In de voetnoot bij deze toestemmingsverklaring worden die ketenpartners opgesomd. Overigens is in nog vier andere formulieren het "intern" mogen bespreken van persoonsgegevens van betrokkene in het wijkteam onderdeel van de toestemmingsverklaring.

Specificiteit in toestemmingsverklaringen Wmo en jeugd
In tien gemeenten is voorzien in enige nadere specificatie van de externe partijen waarmee gegevens kunnen worden uitgewisseld. In twee gemeenten is daarbij sprake van het ofwel in een voetnoot benoemen van die partijen ofwel het opnemen van een opsomming "bij wijze van voorbeeld", terwijl een aantal andere gemeenten de mogelijkheid tot aanvinken biedt van categorieën van externe partijen waarmee persoonsgegevens mogen worden uitgewisseld. Een nadere specificatie van aard en omvang van de met elk van die partijen te delen persoonsgegevens ontbreekt echter ook in die gevallen.

Verder worden de aard en omvang van de betreffende persoonsgegevens doorgaans niet nader gespecificeerd. Veelal wordt volstaan met de aanduiding dat het gaat om "noodzakelijke" of "relevante" persoonsgegevens.

Voor wat betreft de specificatie van de doelen van de verwerking van persoonsgegevens waarvoor toestemming wordt gevraagd bevatten alle toestemmingsverklaringen algemene formuleringen als *"ten behoeve van uw zorgvraag en zorgaanbod", "van belang voor het bereiken van het doel van het plan van aanpak"*. Eén

gemeente volstaat in dat verband met de opmerking "*ook begrijpt u waarom*"(waarschijnlijk omdat die informatie mondeling zou moeten worden verstrekt), terwijl één gemeente als uitleg geeft *"om ons werk goed te kunnen doen"*.

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft geen toestemmingsformulieren ontvangen die zien op het ten behoeve van de Wmo 2015 verwerken van persoonsgegevens die voor andere doelen/domeinen door de gemeente zijn verkregen. Evenmin zijn er formulieren ontvangen die zien op het ten behoeve van integrale, domeinoverstijgende ondersteuning verwerken van persoonsgegevens die door de gemeente zijn verkregen ter uitvoering van taken in verschillende domeinen. Slechts één gemeente merkt in de toestemmingsverklaring op dat de uitwisseling van persoonsgegevens plaatsvindt *"voor zover noodzakelijk voor de uitvoering van de Wmo 2015, Jeugdwet of Participatiewet"*.

Aanvraag-/ en toestemmingsformulieren schuldhulpverlening en participatiewet
De door twintig gemeenten bijgevoegde aanvraag-/ en toestemmingsformulieren voor schuldhulpverlening en/of uitvoering van de Participatiewet zien op toestemming voor de uitwisseling van persoonsgegevens met andere partijen. Daarbij worden de partijen met wie die persoonsgegevens zullen worden uitgewisseld niet specifiek benoemd en wordt ook niet verder gespecificeerd om welke gegevens het daarbij zal gaan. Er wordt volstaan met de formulering *"voor zover van belang voor de afhandeling van de aanvraag"*.

M*ondelinge toestemmingsprocedure*
De Autoriteit Persoonsgegevens heeft van tien gemeenten geen enkele toestemmingsverklaring ontvangen. Negen van deze gemeenten hebben wel aangeven dat de professional mondeling om toestemming van betrokkene vraagt. Deze mondeling verkregen toestemming wordt vervolgens door de professional in het dossier van de burger vastgelegd. Het gaat om vijf gemeenten die toestemming waar nodig hanteren en vijf gemeenten die toestemming als uitgangspunt hanteren.

Door veel gemeenten die toestemming als uitgangspunt hanteren wordt mondeling om toestemming gevraagd voor de vastlegging van persoonsgegevens door de gemeente c.q. het wijkteam. Door veel van die gemeenten wordt aangegeven dat dit gebeurt bij de afronding van het proces waarin met een professional van het wijkteam een plan van aanpak is opgesteld.

Daarnaast zijn er ook gemeenten die aangeven dat de toestemming van betrokkene voor verwerking van persoonsgegevens en uitwisseling van persoonsgegevens met andere partijen wordt 'afgeleid' uit de medewerking van de burger met het traject van beoordeling van de noodzaak tot ondersteuning en het daarop volgende ondersteuningstraject.
Deze "afgeleide" toestemming heeft dan veelal betrekking op zowel de verwerking van persoonsgegevens in het kader van de beoordeling, als op de verwerking van persoonsgegevens in het daaropvolgende ondersteuningstraject. Deze toestemming ziet vaak ook op de uitwisseling van persoonsgegevens met daarbij betrokken, andere partijen. Veelal is niet verder *gespecificeerd* om welke andere partijen het daarbij gaat, of daarbij ook hulpverleners met een (medisch) beroepsgeheim zijn en wat de aard en omvang van de te verwerken/verstrekken persoonsgegevens zal zijn.

Informatie over consequenties weigering toestemming
In de bijgevoegde toestemmingsverklaringen en/of beschrijvingen van toestemmingsprocedures wordt nauwelijks tot geen aandacht besteedt aan de consequenties van het niet verlenen van toestemming door betrokkene. Een deel van de gemeenten geeft aan dat dit niet van toepassing is en dat in voorkomende gevallen alles in het werk zal worden gesteld om de burger (alsnog) te overtuigen dat die toestemming

verleend moet worden. Die taak berust dan bij de professional (hier ontbreekt het bijna altijd aan instructies voor die professionals). Er is in dat verband ook geen sprake van het – standaard – verstrekken van informatie aan burgers over de eventuele consequenties van het niet verlenen van de gevraagde toestemming. Een aantal gemeenten geeft aan dat die informatie desgevraagd door de professional wordt verstrekt.

Eén gemeente heeft in een privacyreglement vastgelegd dat als geen toestemming wordt verkregen voor uitwisseling van persoonsgegevens, de gegevensverwerking ook niet zal plaatsvinden. De meeste andere gemeenten geven in de beantwoording aan dat weigering (of intrekking) van toestemming als consequentie heeft dat een aanvraag van betrokkene niet verder kan worden behandeld en/of dat de hulp of ondersteuning niet (langer) kan worden geboden. Een tweetal gemeenten geeft aan dat bij het ontbreken van toestemming een afweging moet worden gemaakt of de dienstverlening moet worden gestopt of beperkt dan wel dat er toch moet worden overgegaan tot uitwisseling van persoonsgegevens.

Slechts een beperkt aantal gemeenten geeft in informatiemateriaal en/of toestemmingsformulieren aan wat de eventuele consequenties van het niet verlenen van toestemming voor verwerking van persoonsgegevens kan zijn. Dit is met name het geval in de aanvraagformulieren voor de domeinen werk en inkomen en gemeentelijke schuldhulpverlening, waar het niet verlenen van toestemming voor het opvragen van persoonsgegevens ter controle kan leiden tot een weigering van de ondersteuning.

Werkinstructies bij toestemmingsprocedure betrokken professionals
De Autoriteit Persoonsgegevens heeft geen afschriften ontvangen van heldere instructies voor de professionals die zijn belast met het verkrijgen van toestemming van de burger.

3.3 Wijze van informeren over verwerking persoonsgegevens

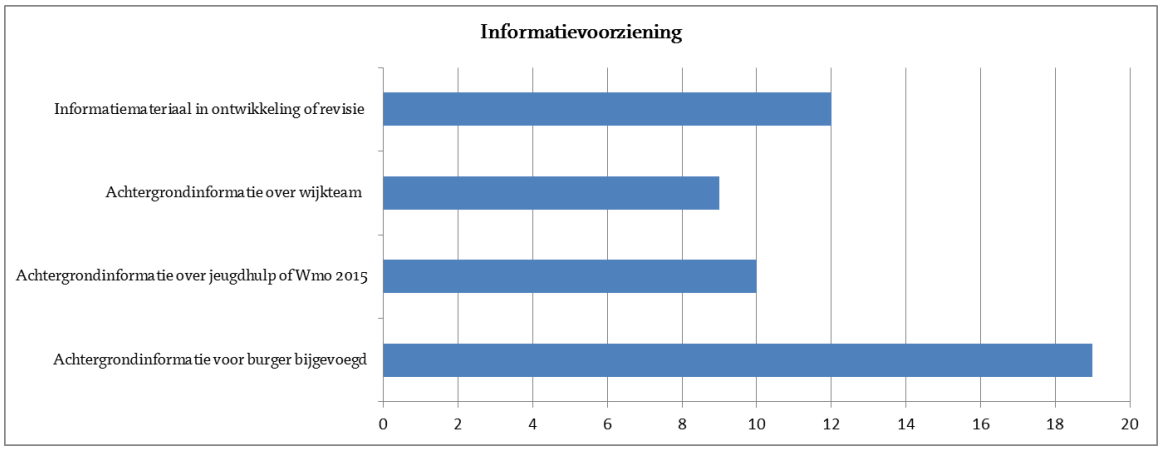

De door de Autoriteit Persoonsgegevens verkregen inlichtingen zijn ook gebruikt om te bepalen in hoeverre in door gemeenten gehanteerde procedures en materialen is voorzien in naleving van de wettelijke vereisten voor de informatieplicht van artikel 33/34 Wbp.

Door 19 gemeenten is hierover achtergrondinformatie bijgevoegd. Het betreft folders en/of prints van de website van de gemeente of betrokken hulpverleningsinstanties zoals die worden gebruikt om betrokkene te informeren over de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Het verstrekte materiaal heeft in tien van die gemeenten betrekking op sociale wijkteams. In de overige gevallen gaat het om folders of teksten op websites die specifiek zien op de jeugdhulp of de uitvoering van de Wmo 2015 in die gemeente.

Twaalf andere gemeenten hebben aangegeven dat het materiaal waarmee beoogd wordt burgers te informeren over de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein nog in ontwikkeling of onder revisie is. Daarnaast is er nog een aantal gemeenten die aangeven dat betrokkenen uitsluitend mondeling worden geïnformeerd.

In de van tien gemeenten ontvangen folders waarin betrokkenen worden geïnformeerd over de verwerking van persoonsgegevens door sociale wijkteams worden de doeleinden voor de verwerking van persoonsgegevens en ook de aard en omvang van de persoonsgegevens die worden verwerkt in zeer globale zin omschreven. Dat geldt ook voor de door een deel van die gemeenten op de eveneens aangeboden informatie over privacybescherming bij verwerking van persoonsgegevens op de website.

In twee gemeenten wordt in de klantfolder volstaan met een mededeling in de trant van "*Wij delen informatie (...). Zo hoeft u niet steeds hetzelfde te vertellen en kunt u snel geholpen worden*".

Andere gemeenten geven algemene aanduidingen van het doel van de verwerking van persoonsgegevens in de trant van "*hulp op elkaar afstemmen", "voor het oplossen van uw vraag of probleem", "alleen dan kunnen we u goed helpen", "om u zo goed mogelijk te helpen en te ondersteunen" en "gegevens worden alleen gebruikt als dat nodig is om (wettelijke) taken uit te voeren".*

In vijf van deze gemeenten bevat de klantfolder ook een vermelding dat de gemeente zich bij de verwerking van persoonsgegevens houdt aan de Wet bescherming persoonsgegevens, zonder dat dit verder wordt uitgelegd.

Ook geven twee gemeenten in de klantfolder aan dat "*het vanzelf spreekt dat de gemeente uiterst zorgvuldig en vertrouwelijk omgaat met de persoonsgegevens'*, zonder dat dit verder wordt uitgelegd.

Slechts één gemeente geeft meer uitleg over hoe privacybescherming wordt opgevat maar ook hier blijft de uitleg tamelijk globaal. Ook dit betreft uitleg in globale zin ("*Het is belangrijk dat u de gemeente moet kunnen vertrouwen als verantwoordelijke voor uw gegevens. Dat betekent vooral dat wij niet zomaar uw gegevens voor een ander doel gebruiken dan met u is besproken. Of voor een doel dat niet duidelijk was op het moment dat u aan ons uw gegevens verstrekte (...). De gemeente heeft hiervoor aanvullende regels vastgelegd in beleidsregels"*).

De Autoriteit Persoonsgegevens constateert dat ook in het door de negen andere gemeenten verstrekte informatiemateriaal, dat specifiek gericht is op de uitvoering van ofwel de Jeugdwet ofwel de Wmo 2015, is volstaan met dergelijke algemene omschrijvingen van doelen en aard en omvang van de gegevensverwerking. Dat geldt voor de informatie die door vijf van die gemeenten uitsluitend via de website wordt aangeboden, maar ook voor de combinatie van de klantfolder en de op de website aangeboden informatie in vier andere gemeenten.

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft van gemeenten die aangeven uitsluitend mondeling informatie te verstrekken over de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein geen inlichtingen ontvangen waarop een oordeel over de naleving van de informatieplicht ex artikel 33/34 Wbp kan worden gebaseerd.

Overigens laat de toegankelijkheid van informatie over de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein in veel gemeenten te wensen over. Eén gemeente verwijst naar aanleiding van de vraag hoe informatie over de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein voor burgers toegankelijk is gemaakt, bijvoorbeeld naar de beantwoording van vragen uit de gemeenteraad van september 2014. Ook was er een gemeente die zei dat maken van een folder over privacy geen prioriteit heeft omdat burgers "er toch niet om vragen".

4. Conclusie en bespreking van bevindingen

Bij de decentralisatie van taken in het sociaal domein is gemeenten de ruimte gelaten om keuzes te maken in de manier waarop de uitvoering van de verschillende taken in het sociaal domein wordt georganiseerd.

Daaruit vloeit voort dat gemeenten het algemene juridisch kader voor de verwerking van persoonsgegevens zullen moeten concretisering en toespitsen op de wijze waarop zij de uitvoering van taken in het sociaal domein organiseren. In de onderzochte gemeenten ontbreekt het veelal aan zowel een goede analyse van dit algemene juridisch kader als aan de verdere concretisering daarvan voor de specifieke gemeentelijke praktijk.

De Autoriteit Persoonsgegevens constateert ten aanzien van de specifieke punten in dit onderzoek dat in de onderzochte gemeenten:

- Het ontbreekt aan een heldere bepaling van wanneer en waarom toestemming wordt gevraagd bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein;
- Er gebreken kleven aan de manier waarop de toestemmingsprocedures zijn vormgegeven
- Er gebreken kleven aan de manier waarop de informatieplicht over de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein wordt nagekomen
- Geen van de 41 gemeenten heeft duidelijk onderscheiden wanneer toestemming nodig is, waarvoor toestemming nodig is en aan welke voorwaarden deze toestemming dan moet voldoen.

De Autoriteit Persoonsgegevens schrijft dergelijke gebreken hoofdzakelijk toe aan het ontbreken van een goede analyse en nadere concretisering door de onderzochte gemeenten van het juridisch kader voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein.

4.1 Toekennen rol toestemming

Gemeenten hebben geen heldere en op een juiste juridische analyse gebaseerde beleidskeuzes gemaakt over wanneer en waarvoor toestemming wordt gevraagd bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein.

Gemeenten lijken vaak géén onderscheid te maken tussen situaties waarin toestemming wordt gevraagd als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens, toestemming moet worden gevraagd als grond voor de doorbreking van het (medisch) beroepsgeheim van de betrokken professional en wanneer toestemming wordt gevraagd voor de uitvoering van de hulpverlening.

De Autoriteit Persoonsgegevens constateert dat aan de onduidelijkheid over het vragen van toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein belangrijke risico's zijn verbonden. Zo ontstaan er problemen in de gevallen waar er géén andere grondslag voor de gegevensverwerking is en de vrijheid om toestemming te geven voor de verwerking van persoonsgegevens (ook) niet aanwezig is. De verwerking van persoonsgegevens is dan vanwege het ontbreken van een

grondslag immers niet toegestaan.

Er zijn gevallen waarin er naast toestemming ook een andere grondslag is. Zo kan bijvoorbeeld voor de intake/toegangsprocedures in de Wmo 2015 en de Jeugdwet een beroep worden gedaan op artikel 8, onder e, Wbp, terwijl in een deel van de gemeenten voor die verwerking van persoonsgegevens ook toestemming van betrokkenen wordt gevraagd. In dat geval kan de verwerking van persoonsgegevens rechtmatig zijn – er is immers een grondslag in artikel 8, onder e, Wbp – ook al voldoet de gevraagde toestemming niet aan de randvoorwaarden van artikel 8, onderdeel a, Wbp.

Voor zover gemeenten er voor kiezen om in deze situaties (ook) toestemming van betrokkene te vragen is het in elk geval van belang dat de consequenties bij het niet verkrijgen van die toestemming helder in beeld zijn. Worden dan alsnog – met een beroep op een andere grondslag – persoonsgegevens verwerkt of wordt daarvan afgezien en zijn de consequenties daarvan (voor betrokkene, anderen) aanvaardbaar?

De Autoriteit Persoonsgegevens wijst erop dat moet worden voorkomen dat burgers het idee krijgen dat er alleen gegevens over hen mogen worden verwerkt als zij daarvoor toestemming geven, terwijl dat in werkelijkheid niet zo is. Daarmee worden burgers niet goed geïnformeerd over hoe de Wbp werkt. Bovendien kan het vragen van (dergelijke als grondslag niet mogelijke) toestemming in situaties waarin betrokkene geen vrijheid ervaart om die toestemming te weigeren, een negatieve weerslag hebben op het vertrouwen van betrokkene in de gemeente. Burgers worden zo immers op het verkeerde been gezet over de betekenis van hun toestemming. Dat klemt temeer aangezien het in het sociaal domein veelal gaat om kwetsbare burgers die bovendien in een afhankelijkheidspositie ten opzichte van de gemeente verkeren.

Tenslotte merkt de Autoriteit Persoonsgegevens op dat gemeenten die een transitie in gang hebben gezet van “toestemming naar transparantie” zich er van bewust moeten zijn dat er ook bij de gegevensverwerking die noodzakelijk en proportioneel is, altijd een grondslag in de Wbp moet zijn. Transparantie alleen volstaat niet. Gemeenten hebben immers én een grondslag voor de gegevensverwerking nodig én zijn gehouden aan de informatieplicht.

4.2. Randvoorwaarden toestemming (vrij, specifiek en geïnformeerd)

Veel gemeenten slagen er niet in om de toestemmingsprocedures zodanig vorm te geven dat deze voldoen aan de randvoorwaarden voor het verkrijgen van rechtsgeldige toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens of ter doorbreking van de geheimhoudingsplicht.

Met name gemeenten die toestemming als uitgangspunt hanteren, stellen over het algemeen lage eisen aan het verkrijgen van toestemming. De kwaliteit van de toestemmingsformulieren die de Autoriteit Persoonsgegevens van deze groep gemeenten heeft ontvangen is dan ook niet toereikend om te voldoen aan de wettelijke vereisten voor toestemming als grondslag en toestemming voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht.

Maar ook voor gemeenten die toestemming waar nodig hanteren geldt, dat lang niet altijd is geborgd dat de toestemming voldoet aan de randvoorwaarden vrij, specifiek en geïnformeerd. Zo blijkt uit de achtergrondinformatie die deze gemeenten hebben verstrekt niet dat zij per doelstelling nader hebben uitgewerkt welke grondslag van toepassing is. De Autoriteit Persoonsgegevens merkt op dat het daardoor ook bij deze gemeenten doorgaans dus onduidelijk is, in welke situaties er vanwege het ontbreken van een

andere grondslag wel wordt gevraagd om toestemming. En of deze toestemming voldoet aan de randvoorwaarden uit de Wbp.

Verder zijn er gemeenten die aangeven dat toestemming van betrokkene voor de verwerking van persoonsgegevens en uitwisseling van persoonsgegevens met andere partijen wordt "afgeleid" uit de medewerking van de burger met het traject van beoordeling van de noodzaak tot ondersteuning en het daarop volgende ondersteuningstraject. Een dergelijke "indirecte" toestemming voldoet niet aan de randvoorwaarden vrij, geïnformeerd en specifiek van de Wbp en ook niet aan de eisen die gelden voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht op grond van de Wgbo en de Jeugdwet.

Voorts valt op dat in de door gemeenten gehanteerde toestemmingsformulieren de aard en omvang van de persoonsgegevens die de gemeente c.q. het wijkteam verwerkt niet nader worden gespecificeerd. Er wordt dan volstaan met de aanduiding dat het gaat om "noodzakelijke" of "relevante" persoonsgegevens. Ook wordt lang niet altijd nader gespecificeerd bij welke andere partijen welke persoonsgegevens worden opgevraagd en/of aan wie welke persoonsgegevens worden verstrekt. De Autoriteit Persoonsgegevens merkt op dat daarmee niet is voldaan aan de randvoorwaarde specifiek en geïnformeerd.

Verder trof de Autoriteit Persoonsgegevens met name in aanvraagformulieren voor schuldhulpverlening en werk en inkomen passages aan als "*ik ben ermee bekend dat de persoonsgegevens worden gebruikt*" en "*Als u het aanvraagformulier ondertekent, verleent u ondubbelzinnige toestemming voor het verwerken van persoonsgegevens*". Deze (aanvraag)formulieren worden gebruikt ter beoordeling of betrokkene voor gemeentelijke ondersteuning in een van deze domeinen in aanmerking komt. In dat kader zal doorgaans dus geen vrije toestemming kunnen worden gegeven, terwijl er wel een andere grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens aanwezig is.
In dergelijke formulieren wordt overigens ook vaak toestemming gevraagd voor het opvragen van gegevens bij andere partijen ter controle van de door betrokkene verstrekte gegevens. Ook deze toestemming zal veelal niet vrij zijn. Daarnaast is er doorgaans ook hier geen sprake van een nadere specificatie van de partijen bij wie deze gegevens zullen worden opgevraagd en/of van de aard en de omvang van de op te vragen persoonsgegevens. In dat geval is de toestemming dus ook niet voldoende specifiek.

Tot slot merkt de Autoriteit Persoonsgegevens over de randvoorwaarden voor rechtsgeldige toestemming op, dat gemeenten het verkrijgen van toestemming veelal hebben toevertrouwd aan de professionals die contact hebben met de desbetreffende burgers. Het ontbreekt daarbij echter aan een vertaling in de werkinstructies voor deze professionals van de wettelijke vereisten naar de praktijk. Het is dan niet te controleren (noch door de gemeente en/of de toezichthouder noch door de burger) hoe een en ander in de praktijk vorm krijgt.

4.3 Informatievoorziening

Gemeenten voldoen niet aan de informatieplicht van de artikelen 33 en 34 van de Wbp omdat de informatie die zij aan burgers verstrekken onvoldoende specifiek is.

Gemeenten hebben voorts onvoldoende aandacht voor de informatieverstrekking in situaties waarin de verwerking van persoonsgegevens plaatsvindt zonder dat daarvoor toestemming is gevraagd.

Hiermee worden burgers niet voldoende toegerust om de hen toekomende rechten bij de verwerking van

persoonsgegevens te kunnen uitoefenen.

Het door de bevraagde gemeenten verstrekte informatiemateriaal (klantfolders en/of teksten op websites) is onvoldoende specifiek om te kunnen voldoen aan de informatieplicht van artikel 33/34 Wbp.
Noch de doeleinden waarvoor in het sociaal domein persoonsgegevens kunnen worden verwerkt, noch de aard en de omvang van de gegevensverwerking voor die verschillende doeleinden worden nader uitgesplitst. Evenmin wordt gespecificeerd met welke derden persoonsgegevens worden uitgewisseld.

Gemeenten vertrouwen verder de mondelinge informatieverstrekking toe aan de professionals die in het sociaal domein contact hebben met de betreffende burgers. Deze professionals zijn echter niet voorzien van werkinstructies waarin de wettelijke vereisten voor het informeren van betrokkenen bij de verwerking van hun persoonsgegevens in het sociaal domein, op consistente en heldere wijze zijn vertaald naar de praktijk. Dergelijke of andere maatregelen om te waarborgen dat in de mondelinge informatieverstrekking door professionals wordt voldaan aan de vereiste specificiteit uit de artikelen 33 en 34 van de Wbp ontbreken.

Verder lijken veel gemeenten de burger uitsluitend te informeren over de verwerking van persoonsgegevens in situaties waarin daarvoor toestemming wordt gevraagd. Er lijkt niet te zijn voorzien in een procedure om te voldoen aan de informatieplicht in situaties waarin er geen toestemming wordt gevraagd voor de verwerking van persoonsgegevens. Ook het verstrekte informatiemateriaal gaat daar niet op in. Dat is opvallend omdat de meeste verwerkingen van persoonsgegevens in het sociaal domein zullen plaatsvinden op grond van artikel 8 onderdeel b (behandelings)overeenkomst), artikel 8, onderdeel c (wettelijke verplichting) of artikel 8, onderdeel e, (publiekrechtelijke taak) van de Wbp.

Op de vraag van de Autoriteit Persoonsgegevens over de wijze waarop is voorzien in het informeren van betrokkene indien geen toestemming is gevraagd voor de verwerking van persoonsgegeven gingen vrijwel alle gemeenten alleen in op de situatie van gevaar voor de gezondheid of veiligheid van betrokkene of anderen. Vaak lijkt ook te worden verondersteld dat als er een uitzonderingsgrond is voor het vragen van toestemming (met name vanwege de veiligheid van betrokkene en/of anderen) dat er dan ook een uitzonderingsgrond op de informatieplicht is. Dat is onjuist.

4.4 Ontbreken overzicht gegevens, doelen en grondslagen

Het ontbreekt aan concretisering van het algemeen juridisch kader voor de verwerking van persoonsgegevens naar de specifieke inrichting van de uitvoering van taken in het sociaal domein in de eigen gemeente en de daarbij behorende doelen, grondslagen en noodzakelijke verwerking van persoonsgegevens.

Gemeenten beschikken daarmee niet over één duidelijk overzicht van welke persoonsgegevens in het sociaal domein mogen worden verwerkt voor welke doelen en op basis van welke grondslagen.

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft niet specifiek gevraagd welke persoonsgegevens, voor welke doelen en op basis van welke grondslagen door de bevraagde gemeenten in het sociaal domein worden verwerkt. Uit de verkregen inlichtingen kan echter wel worden opgemaakt dat deze gemeenten daar geen goed beeld van hebben.

Zo maakten bijvoorbeeld lang niet alle gemeenten in hun beantwoording van de door de Autoriteit Persoonsgegevens gestelde vragen onderscheid tussen de verschillende domeinen en doelen, terwijl dat wel expliciet was gevraagd. Verder voegde slechts een beperkt aantal gemeenten een overzicht van de grondslagen uit de Wbp als achtergrondinformatie toe, terwijl in vrijwel geen van deze achtergrondstukken deze grondslagen concreet in verband worden gebracht met de verschillende verwerkingen van persoonsgegevens in het sociaal domein in die specifieke gemeente.

Ook valt gezien de ambitie om in het sociaal domein domeinoverstijgend te werken op dat maar zeer weinig gemeenten hier expliciet op in gaan. Ook zijn er geen toestemmingsformulieren bijgevoegd die op dergelijke domeinoverstijgende gegevensverwerkingen zien. Wel gaf één van de bevraagde gemeenten aan dat de multidisciplinair samengestelde wijkteams standaard bij de eerste vraag om ondersteuning toestemming vragen zodat altijd alle disciplines bij de hulpvraag kunnen worden betrokken. Hiermee wordt overigens voorbij gegaan aan het feit dat deze toestemming waarschijnlijk niet vrij is. En dat het nooit in alle gevallen noodzakelijk kan zijn om multidisciplinair gegevens te verwerken.

4.5 Overige opmerkingen

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft zich bij het beoordelen van de verkregen inlichtingen gericht op de in hoofdstuk 3 genoemde aandachtspunten (welke rol kennen gemeenten toe aan toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein (3.1), op welke wijze wordt toestemming verkregen (3.2) en op welke wijze worden burgers geïnformeerd over de verwerking van hun persoonsgegevens in het sociaal domein (3.3). Aan de hand daarvan zijn de in 4.1 t/m 4.4 genoemde conclusies opgesteld.

Uit de inlichtingen komt naar voren dat er bij gemeenten ook op ándere (uiteenlopen) punten onduidelijkheden leven over de wijze waarop de Wbp in het sociaal domein moet worden toegepast. Een aantal van deze onduidelijkheden wordt hieronder weergegeven. De Autoriteit Persoonsgegevens voorziet overigens dat veel van deze onduidelijkheden kunnen worden opgehelderd wanneer gemeenten beschikken over het in 4.4 bedoelde overzicht van welke persoonsgegevens in het sociaal domein mogen worden verwerkt voor welke doelen en op basis van welke grondslagen.

Voor wat betreft toestemming als grondslag voor de gegevensverwerking zijn er bijvoorbeeld gemeenten die uit de Wbp afleiden dat toestemming primair als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens *moet* worden gebruikt. Anderzijds zijn er ook weer gemeenten die stellen dat toestemming niet nodig is omdat er alleen gegevens worden verwerkt die noodzakelijk zijn.

Verder waren er op verschillende punten tegenstrijdigheden in de beantwoording van gemeenten. Bijvoorbeeld bij gemeenten die zeggen dat zij in verband met de afhankelijkheidsrelatie met betrokkene alleen persoonsgegevens verwerken op basis van artikel 8, onderdeel c en onderdeel e, van de Wbp terwijl ze tegelijkertijd stellen dat gegevens alleen worden verwerkt op grond van toestemming.

Ook viel op dat veel gemeenten zeggen alleen persoonsgegevens zonder toestemming te verwerken in verband met een vitaal belang van betrokkene of anderen (terwijl er toch ook persoonsgegevens zullen worden verwerkt in verband de publiekrechtelijke taak van de gemeente of in verband met een wettelijke verplichting).

Een ander punt is dat sommige gemeenten lijken te menen dat er alleen sprake is van verwerking van persoonsgegevens als persoonsgegevens met andere partijen worden uitgewisseld. Ook is er een gemeente die stelt géén persoonsgegevens betreffende de gezondheid te verwerken. In elk geval voor de uitvoering van de Wmo 2015 is niet duidelijk hoe dat mogelijk is. Maar ook andere antwoorden vielen op, zoals het feit dat een groot aantal gemeenten zegt geen persoonsgegevens te verwerken voor beleidsdoeleinden terwijl in elk geval voor de Jeugdwet vaststaat dat persoonsgegevens voor beleidsdoeleinden aan het CBS worden verstrekt. Of dat maar een beperkt aantal gemeenten op de hoogte leek te zijn van het feit dat er ten tijde van het inlichtingenverzoek voor de declaraties in de Jeugdwet een probleem was met de regeling voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht van behandelaars. Er is overigens is vaak weinig aandacht voor het uitwisselen van gegevens met professionals met een beroepsgeheim.

Voorts zijn er gemeenten die zeggen aan vroegsignalering te doen maar daarbij geen persoonsgegevens te verwerken. Het is de vraag hoe dat mogelijk is.

Opvallend is tot slot, de discrepantie bij een aantal gemeenten tussen hetgeen over – mogelijke – andere, grondslagen is opgenomen in beleids-en besluitvormingsdocumenten en hetgeen in het informatiemateriaal voor de burger staat over het vragen van toestemming voor verwerking van persoonsgegevens. Tevens zijn er gemeenten die in de informatieverstrekking voor de burger zeggen dat toestemming voor de gegevensverwerking nodig is voor de uitvoering van een wettelijke verplichting door de gemeente.

5. Aanbevelingen

In dit rapport komt verschillende keren naar voren dat toestemming in bepaalde gevallen de énige mogelijke grondslag is voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Tegelijkertijd zal er in het sociaal domein echter vaak geen sprake kunnen zijn van vrije toestemming. In die situaties is de verwerking van persoonsgegevens niet toegestaan.

Gemeenten zullen, ieder voor zich, voor hun eigen uitvoeringspraktijk moeten bezien in welke situaties in het sociaal domein toestemming de enige grondslag is voor de verwerking en of is gewaarborgd dat deze toestemming voldoet aan de randvoorwaarden vrij, specifiek en geïnformeerd. Het is mogelijk dat deze exercitie ertoe leidt dat bepaalde taken niet of anders moeten worden uitgevoerd.

De Autoriteit Persoonsgegevens sluit overigens niet uit dat de Wbp thans in de weg staat aan de verwerking van persoonsgegevens bij de uitvoering van op zichzelf noodzakelijke en gerechtvaardigde taken in het sociaal domein, omdat daarvoor geen grondslag aanwezig is. Dergelijke problemen kunnen uiteindelijk alleen worden opgelost door de wetgever. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft hier reeds in een eerder stadium aandacht voor gevraagd. Zie in dit verband de brieven en adviezen van de Autoriteit Persoonsgegevens uit de voorbereidingsfase van de decentralisaties in het sociaal domein.[24]

De Autoriteit Persoonsgegevens doet de volgende aanbevelingen:

- **Specificeer en concretiseer** op basis van welke grondslagen voor welke specifieke doelen, welke gegevens concreet noodzakelijk zijn voor de taken in het sociaal domein. Leg dit (transparant) vast in beleid en vertaal dit (consistent) in beleid naar de werkvloer (5.1).[25]
- **Onderscheid** wanneer toestemming wordt gebruikt als grondslag voor de (verdere) verwerking van persoonsgegevens, ziet op toestemming voor de doorbreking van een geheimhoudingsplicht of ziet op instemming met de hulpverlening. Breng tot uitdrukking dat er verschillende eisen voor gelden en werk uit op welke wijze daaraan kan worden voldaan (5.2).
- **Bepaal** of ook bij aanwezigheid van een andere grondslag van betrokkene toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens wordt gevraagd. Leg dit (transparant) vast in beleid en vertaal dit (consistent) in beleid naar de werkvloer. Leg daarbij met name ook vast wat de consequenties zijn als burgers de gevraagde toestemming niet verlenen, vooral als er een andere grondslag is: gaat men dan wel of niet over tot verwerking van persoonsgegevens (5.3).
- **Onderbouw** dat de toestemming die wordt gebruikt als (enige) grondslag voor de gegevensverwerking vrij, specifiek en geïnformeerd is (5.4).[26]
- **Voorzie in instructies** voor de professional zodat deze in de praktijk (1) weet op basis van welke grondslag persoonsgegevens (mogen) worden verwerkt en (2) hoe hij burgers goed kan informeren over de hem betreffende gegevensverwerkingen (5.5).
- **Informeer** de burger over de gegevens die over hem worden verwerkt en wanneer en waarom daarvoor in de gemeente om toestemming zal worden gevraagd. Duidelijk moet zijn waarom de verwerking van welke specifieke gegevens voor welke specifieke doelen noodzakelijk is. Alleen zo kan de burger immers in staat worden gesteld om de hem toekomende rechten bij de verwerking

[24] Zie onder meer de brief aan de minister van BZK van 29 oktober 2013 en het advies over de privacytoets jeugdhulpdomein van 30 oktober 2014 (z2014-00740).
[25] Hiervoor kunnen het schema in bijlage II en het juridisch kader in bijlage I als uitgangspunt worden gebruikt. Uiteraard is het wel nodig deze meer algemene handreikingen concreet te vertalen naar de eigen gemeentelijke praktijk.
[26] Zie ook het voorbeeld toestemmingsformulier in bijlage III en het juridisch kader in bijlage I.

van persoonsgegevens daadwerkelijk uit te oefenen (5.6).

5.1 Specificeer en concretiseer noodzakelijke gegevens, grondslagen en doelen

Hoe is de uitvoering van taken in het sociaal domein vormgegeven? Daarbij komen (deel)vragen aan de orde als:

- Is er een onderscheid tussen enkelvoudige en multiprobleemgevallen?
- Worden de enkelvoudige gevallen multidisciplinair behandeld?
- Wordt er onderscheid gemaakt tussen gegevens die worden verwerkt door de gemeente en gegevens die worden verwerkt door hulpverleners (al dan niet in dienst van de gemeente)?
- Welke taken kunnen er per domein grofweg worden onderscheiden voor de gemeente, het wijkteam en eventuele andere hulpverleners. (Zijn er domein overstijgende taken of taken op het gebied van vroegsignalering?)
- Waar zijn deze taken geregeld in de domeinwetten?
- Welke gegevensstromen horen bij de uitvoering van deze taken?
- Welke grondslagen uit artikel 8 van de Wbp horen bij welke gegevensstromen?
- Voor de taken die niet wettelijk zijn geregeld – zoals domeinoverstijgende taken of bepaalde vormen van vroegsignalering– kan alleen toestemming - eventueel – een grondslag zijn. Daarbij zal dus goed moeten worden bekeken of aan de randvoorwaarden voor rechtsgeldige toestemming is voldaan (vrij, specifiek en geïnformeerd).

5.2 Onderscheid de verschillende varianten van toestemming

- Wordt er instemming gevraagd met de hulpverlening, is toestemming nodig voor de doorbreking van de geheimhoudingplicht van de hulpverlener of is toestemming nodig als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens? Haal deze drie varianten van toestemming niet door elkaar.
- Voor gegevensverstrekkingen waarbij een professional met een geheimhoudingsplicht is betrokken kan toestemming nodig zijn om deze geheimhoudingsplicht te mogen doorbreken. Deze toestemming is nodig naast een grondslag voor de gegevensverwerking uit artikel 8 Wbp.
- Maak voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht inzichtelijk wanneer toestemming nodig is door te inventariseren welke wettelijke voorschriften voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht er zijn en wanneer er sprake kan zijn van een conflict van plichten.

5.3 Bepaal of ook bij aanwezigheid van een andere grondslag van betrokkene toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens wordt gevraagd

- Leg dit (transparant) vast in beleid en vertaal dit (consistent) in beleid naar de werkvloer.
- Leg daarbij met name ook vast wat de consequenties zijn als burgers de gevraagde toestemming niet verlenen, met name als er een andere grondslag is: gaat men dan wel of niet over tot verwerking van persoonsgegevens

5.4 Onderbouw dat de toestemming vrij, specifiek en geïnformeerd is

Wees in het sociaal domein terughoudend met het gebruik van toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens. Vanwege de afhankelijkheidsrelatie tussen gemeente en burger is er immers vrijwel nooit voldoende vrijheid voor het verlenen van een dergelijke toestemming. Dat zal zeker zo zijn als de gegevensverwerking noodzakelijk is voor het toekennen van een voorziening.

Er zijn wijkteams die zowel de intake als de hulpverlening in het sociaal domein doen. Deze vermenging van taken maakt dat er ook hier maar een beperkte rol voor toestemming als grondslag is.

- Kan betrokkene zich vrij voelen om nee te zeggen?
- Wat zijn de consequenties als betrokkene nee zegt?
- Weet betrokkene met welke specifieke verwerkingen hij akkoord gaat? (Weet hij met wie welke gegevens zullen worden gewisseld? En om welke reden?)

Toestemmingsformulieren kunnen een goed middel zijn om vrije, specifieke en geïnformeerde toestemming te vragen.[27] Bijvoorbeeld door in deze formulieren:

- de partijen waarop de toestemming voor het opvragen bij en/of delen van persoonsgegevens ziet te onderscheiden;
  Worden er bijvoorbeeld alleen gegevens uitgewisseld tussen hulpverleners (en zo ja welke) of worden er ook gegevens uitgewisseld met bijvoorbeeld de school of de gemeente. Wordt de huisarts op de hoogte gesteld van een hulpverleningstraject of worden er gegevens verstrekt aan de huisarts?
- de aard en/of omvang van de persoonsgegevens die kunnen worden opgevraagd en/of uitgewisseld te specificeren.
  Om welke gegevens gaat het? Gaat het om *"wat"* of om *"dat informatie"*? Kunnen andere hulpverleners het gehele dossier inzien of worden er alleen bepaalde gegevens verstrekt? Worden er ook bijzondere persoonsgegevens (zoals gezondheidsgegevens of strafrechtelijke gegevens) uitgewisseld?
- Aan te geven voor welk specifiek doel / doelen de gegevens worden gebruikt (dus niet volstaan met "ten behoeve van de hulpverlening").
- In het formulier vast te leggen dat betrokkene wordt geïnformeerd.
- In het formulier op te nemen dat betrokkene voor bepaalde verwerkingen wel en voor bepaalde verwerkingen geen toestemming kan geven.

5.5 Voorzie in instructies voor de professional

- Koppel de taken van de professional aan de benodigde gegevensverwerkingen en de grondslagen die daarvoor gelden. Neem dit op in de werkinstructies.
- Specifieer in welke gevallen toestemming voor de verwerking van persoonsgegevens de enige mogelijke grondslag voor de gegevensverwerking is en zorg ervoor dat de professional borgt dat deze vrij, specifiek en geïnformeerd is.
- Specificeer daarnaast in welke gevallen toestemming nodig is als grond voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht. Zorg ervoor dat de professional weet dat hij én een grondslag voor de gegevensverwerking én een grond voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht heeft.

[27] Zie ook het voorbeeld toestemmingsformulier in de bijlage.

- Ondersteun de professional door ook het informeren van de burger deel uit te laten maken van de werkprocessen en zorg ervoor dat hij over begrijpelijk informatiemateriaal voor de burger beschikt.
  Als het voor de professional zelf duidelijk is op basis van welke gegevens hij mag verwerken voor welke doelen en op basis van welke grondslagen welke doelen dan is hij ook beter in staat dit uit te leggen aan de burger.

5.6 Informeer de burger

- Voor de burger moet duidelijk zijn waarom welke specifieke gegevens voor welke specifieke doelen worden verwerkt. Alleen zo kan de burger immers in staat worden gesteld om de hem toekomende rechten bij de verwerking van persoonsgegevens daadwerkelijk uit te oefenen.
- Informatiebrochures met de strekking "wij verwerken persoonsgegevens in overeenstemming met de Wbp en u heeft recht op inzage en correctie" zijn onvoldoende. Maak inzichtelijk wat er gebeurt in het sociaal domein. Leg uit wat bijvoorbeeld een generalistisch wijkteam doet en welke gegevens dit wijkteam daarbij verwerkt. Welke gegevens delen hulpverleners met wie, waarom doen ze dat en wat betekent dat voor betrokkene? Waarom verwerkt de gemeente soms zelf ook gezondheidsgegevens? Leg uit waarom dat nodig is en dat de wet dat (onder omstandigheden) toestaat.
- Maak daarbij ook duidelijk dat bijvoorbeeld het feit dat de gemeente noodzakelijke gezondheidsgegevens mag verwerken, niet betekent dat de gemeente over het volledige medische dossier van betrokkene beschikt of dat gevoelige gegevens over betrokkene bij de koffieautomaat op het stadhuis worden besproken.
  De Autoriteit Persoonsgegevens heeft bijvoorbeeld veel signalen gekregen van ongeruste burgers die niet begrepen waarom hun gemeenten gezondheidsgegevens van hen verwerkte terwijl daartoe een noodzaak was in verband met het aflopen van indicaties jeugdzorg. Hier ontbrak dus een goed informatievoorziening. Niet alleen heeft de burger recht op dit soort informatie, ook kan hiermee veel onbegrip en wantrouwen worden voorkomen.

Bijlage I

Juridisch kader

1. Artikel 8 Wet bescherming persoonsgegevens

Artikel 8 Wbp

Persoonsgegevens mogen slechts worden verwerkt indien:

a. de betrokkene voor de verwerking zijn ondubbelzinnige toestemming heeft verleend;[28]
b. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is, of voor het nemen van precontractuele maatregelen naar aanleiding van een verzoek van de betrokkene en die noodzakelijk zijn voor het sluiten van een overeenkomst;
c. de gegevensverwerking noodzakelijk is om een wettelijke verplichting na te komen waaraan de verantwoordelijke onderworpen is;
d. de gegevensverwerking noodzakelijk is ter vrijwaring van een vitaal belang van de betrokkene;
e. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak door het desbetreffende bestuursorgaan dan wel het bestuursorgaan waaraan de gegevens worden verstrekt, of
f. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de behartiging van het gerechtvaardigde belang van de verantwoordelijke of van een derde aan wie de gegevens worden verstrekt, tenzij het belang of de fundamentele rechten en vrijheden van de betrokkene, in het bijzonder het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer, prevaleert.

De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) schrijft voor dat elke verwerking van persoonsgegevens een grondslag heeft in artikel 8 van de Wbp. Daarbij geldt bovendien het *noodzakelijkheidsvereiste.* Dat wil zeggen dat ten eerste het doel en de aard en omvang van de gegevens die voor dat doel worden verwerkt met elkaar in verhouding moeten zijn en ten tweede altijd moet worden gekozen voor de minst ingrijpende verwerking van persoonsgegevens. Daarmee brengt het noodzakelijkheidsvereiste een belangrijke nuancering aan op het uitgangspunt dat gemeenten vrij zijn in de wijze waarop zij uitvoering geven aan de gegevensverwerking in het sociaal domein. Op het moment dat de ene gemeente véél meer gegevens verwerkt voor een bepaald doel dan een andere gemeente voor datzelfde doel verwerkt zal dat voor de Autoriteit Persoonsgegevens aanleiding zijn om vraagtekens te plaatsen bij de noodzakelijkheid van de meeromvattende verwerking.

1.1 Toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

1.1.1 Ondubbelzinnige toestemming

Artikel 8, onder a, van de Wbp noemt ondubbelzinnige toestemming van betrokkene als een van de grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens.

[28] In artikel 8, onderdeel a, Wbp wordt het noodzakelijkheidsvereiste niet expliciet genoemd, maar dat deze eis ook hier geldt blijkt uit Hoge Raad, 9 september 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ8097.

Ondubbelzinnig betekent dat elke twijfel is uitgesloten over de vraag of betrokkene zijn toestemming heeft gegeven en voor welke specifieke verwerkingen deze toestemming geldt. Uit het gedrag van de betrokkene moet ondubbelzinnig blijken dat hij instemt met de desbetreffende gegevensverwerking. Als er twijfel bestaat over de vraag of de betrokkene zijn toestemming heeft verleend, dient de verantwoordelijke te verifiëren of er terecht vanuit wordt gegaan dat de betrokkene ermee heeft toegestemd. De bewijslast dat een betrokkene heeft ingestemd met een gegevensverwerking rust op de verantwoordelijke.

Daarnaast is van belang dat óók met toestemming van betrokkene alleen *noodzakelijke* gegevens mogen worden verwerkt. De gemeente en/of de hulpverlener moet daarom afwegen of de inbreuk op de belangen van betrokkene niet onevenredig is in verhouding tot het met de verwerking te dienen doel (proportionaliteit) en of het doel waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt in redelijkheid niet op een andere, voor de bij de verwerking van persoonsgegevens betrokkene minder nadelige wijze kunnen worden verwerkelijkt (subsidiariteit).
Bijvoorbeeld door geen of minder persoonsgegevens op te slaan of door gegevens niet (of anoniem)[29] te delen met anderen. Is het bijvoorbeeld noodzakelijk dat in casusbesprekingen de naam van betrokkene wordt genoemd of kan worden volstaan met het benoemen van de problematiek? Is het voor een loket dat als laagdrempelige vraagbaak functioneert noodzakelijk persoonsgegevens te registeren of kan worden volstaan met het noteren van de inhoud van de vragen en aantallen vragers? Is het noodzakelijk om bij enkelvoudige problematiek standaard een volledige zelfredzaamheidsmatrix uit te vragen? En als dat al noodzakelijk is, is het dan noodzakelijk om alle uitkomsten van deze zelfredzaamheidsmatrix op te slaan?

Verder bepaalt artikel 1, onderdeel i, van de Wbp dat het moet gaan om een vrije, specifieke en op informatie berustende wilsuiting waarmee de betrokkene aanvaardt dat hem betreffende persoonsgegevens worden verwerkt.

Vrij
De betrokkene moet in vrijheid zijn wil met betrekking tot de betreffende gegevensverwerking kunnen uiten. Er kan niet van een rechtsgeldige toestemming worden gesproken als de betrokkene onder druk van de omstandigheden waarin hij verkeert of de relatie waarin hij tot de verantwoordelijke staat, tot toestemming is overgegaan. [30]

Bij de uitvoering van publiekrechtelijke taken door of namens de gemeente is sprake van een afhankelijkheidsrelatie tussen betrokkene en de gemeente. Bovendien kan het weigeren van toestemming voor de gegevensverwerking veelal gevolgen hebben voor een door betrokkene gewenste voorziening. Daarom is bij de verwerking van persoonsgegevens bij de uitvoering van deze taken doorgaans geen sprake van vrije toestemming. In dat geval is er geen sprake van toestemming in de zin van de Wbp en kan artikel 8, onderdeel a, van de Wbp dus niet gelden als de grondslag voor de gegevensverwerking.

Bij de uitvoering van hulpverleningstaken in het sociaal domein is niet ondenkbaar dat er mogelijk situaties zijn waarin wel kan worden gesproken van vrije toestemming. Daarbij zal steeds een grondige analyse moeten plaatsvinden of er sprake is van een zodanige afhankelijkheidsrelatie dat de toestemming niet geacht kan worden “in vrijheid” te zijn gegeven. Afhankelijk daarvan kan de gegevensverwerking al dan niet worden gerechtvaardigd op grond van artikel 8, onderdeel a, van de Wbp.
Voor de hand liggende voorbeelden zijn aanvraagformulieren voor een voorziening waarin is opgenomen dat de aanvraag niet in behandeling kan worden genomen als betrokkene geen toestemming voor de verwerking van zijn persoonsgegevens geeft. Maar er zijn ook minder expliciete situaties denkbaar zoals

[29] Er gelden strenge criteria op basis waarvan gegevens als anoniem kunnen worden gekwalificeerd.
[30] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 65 en 66.

een betrokkene die zich in een keukentafelgesprek "gedwongen" voelt om allerlei gegevens over zichzelf prijs te geven uit angst om de gevraagde voorziening niet te krijgen. Of ouders die in een kwetsbare situatie geen nee durven te zeggen tegen een jeugdhulpverlener.

Specifiek
De wilsuiting van betrokkene moet betrekking hebben op een bepaalde gegevensverwerking of een beperkte categorie van gegevensverwerkingen. Duidelijk moet zijn welke verwerking, van welke gegevens, voor welk doel zal plaatsvinden, en als het daarbij gaat om een verstrekking aan derden, ook aan welke derden. Een zeer brede en onbepaalde machtiging tot het verwerken van kan niet als een specifieke wilsuiting worden aangemerkt. Dat betekent dat een algemeen toestemmingsformulier waarbij in algemene zin toestemming wordt gegeven voor het opvragen van velerlei gegevens bij een keur van verschillende instanties géén toestemming in de zin van artikel 8, onder a, van de Wbp is.[31]

Op informatie berustend
De betrokkene moet voldoende en begrijpelijk door de gemeente en/of de hulpverlener worden geïnformeerd over de verschillende aspecten van de gegevensverwerking die voor hem van belang zijn. [32]

1.1.2 Uitdrukkelijke toestemming

Verder is van belang dat in het sociaal domein toestemming van betrokkene nodig kan zijn in verband met het verbod op het verwerken van bijzondere persoonsgegevens zoals strafrechtelijke gegevens en gegevens over iemands godsdienst, ras, gezondheid en seksuele leven van artikel 16 Wbp. Artikel 23 van de Wbp regelt dat met uitdrukkelijke toestemming van betrokkene een uitzondering op dit verbod kan worden gemaakt. Naast de eisen die ook gelden voor artikel 8, onderdeel a, van de Wbp moet de toestemming op grond van artikel 23 Wbp uitdrukkelijk zijn. Dat betekent dat betrokkene expliciet zijn wil omtrent de verwerking moet hebben geuit. Een stilzwijgende of impliciete toestemming is onvoldoende, hij dient in woord, schrift of gedrag uitdrukking te hebben gegeven aan zijn wil toestemming te verlenen aan de hem betreffende gegevensverwerking. [33]

1.1.3 Artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, Wmo 2015

Artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, Wmo 2015 regelen dat persoonsgegevens van de cliënt die zijn verkregen ten behoeve van de uitvoering van de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening kunnen worden gebruikt in het kader van een goede afstemming van te verlenen ondersteuning in de zin van de Wmo 2015 indien betrokkene daarvoor zijn ondubbelzinnige toestemming heeft verleend.

De Autoriteit Persoonsgegevens vat ondubbelzinnige toestemming in artikel 5.1.1. van de Wmo 2015 op als ondubbelzinnige toestemming in de zin van artikel 1, onderdeel i, jo. 8, onderdeel a, van de Wbp. Zoals blijkt uit het voorgaande zal er bij de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein vaak géén sprake zijn van vrije toestemming in de zin van de Wbp. Ook de toestemming van artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, Wmo 2015 zal dus doorgaans niet vrij zijn. Dat betekent dat artikel 5.1.1, vierde en vijfde lid, Wmo 2015, op dat punt maar een beperkt toepassingsbereik heeft.[34]

[31] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 65 en 66.
[32] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 65 en 66.
[33] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 67.
[34] Deze bepaling is ingevoegd na het advies van de Autoriteit Persoonsgegevens over het wetsvoorstel Wmo 2015. De Autoriteit Persoonsgegevens is dan ook niet in de gelegenheid geweest hierover te adviseren.

1.2 Uitvoeren van een overeenkomst

Artikel 8, onder b, bepaalt dat persoonsgegevens mogen worden verwerkt indien dat noodzakelijk is voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is, of voor het nemen van precontractuele maatregelen naar aanleiding van een verzoek van de betrokkene en die noodzakelijk zijn voor het sluiten van een overeenkomst.

Het gaat om de situatie waarin de bedoelde overeenkomst niet is gericht op de verwerking van persoonsgegevens, maar waarbij deze een noodzakelijk uitvloeisel daarvan is. Belangrijke voorwaarde is dat betrokkene zelf partij is bij de desbetreffende overeenkomst. Achterliggende gedachte is dat de betrokkene zelf in principe kan overzien met welke verwerkingen hij heeft rekening te houden en de mogelijkheid heeft objectief vast te stellen welke verwerkingen in dit kader toelaatbaar zijn.[35]

Van zo'n overeenkomst is onder meer sprake bij een overeenkomst inzake de geneeskundige behandeling (behandelingsovereenkomst) in de zin van artikel 7:446 BW die is gesloten tussen patiënt en hulpverlener. De hulpverlener verbindt zich daarbij in de uitoefening van een geneeskundig beroep of bedrijf tot het verrichten van handelingen op het gebied van de geneeskunst.[36] Met name bij de uitvoering van hulpverleningstaken op grond van de Jeugdwet kan sprake zijn van een behandelingsovereenkomst ex artikel 7:446 BW.

De verwerking van persoonsgegevens in het kader van een overeenkomst vindt plaats op grond van artikel 8, onder b, van de Wbp.

Het is denkbaar dat de betrokkene zijn toestemming verleent om in het kader van de uitvoering van de overeenkomst of in een precontractuele fase gegevens van hem te verwerken. De gegevensverwerking steunt dan op artikel 8 onder a, indien althans de toestemming rechtsgeldig is verleend. De betrokkene heeft dan te allen tijde het recht zijn toestemming in te trekken, ten gevolge waarvan de rechtsgrondslag aan de gegevensverwerking komt te ontvallen. Het is dan de verantwoordelijke niet toegestaan alsnog op grond van artikel 8, onder b, tot verwerking over te gaan.[37]

1.3 Wettelijke verplichting als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

Artikel 8, onder c, Wbp regelt dat persoonsgegevens mogen worden verwerkt door een verantwoordelijke als dat noodzakelijk is om een wettelijke verplichting na te komen waaraan de verantwoordelijke onderworpen is. Deze norm bevat twee toetsingscriteria. Allereerst dient de gegevensverwerking noodzakelijk te zijn ter uitvoering van een wettelijke verplichting. Zonder het verwerken van de gegevens moet het uitvoeren van de wettelijke verplichting redelijkerwijs niet mogelijk zijn. Voorts dient de verantwoordelijke te zijn belast met de uitvoering van de wettelijke verplichting.
De wettelijke verplichting hoeft geen expliciete opdracht tot gegevensverwerking te bevatten.

In de praktijk zal de wettelijke verplichting veelal wel betrekking hebben op het (verplicht) vastleggen of bewaren van gegevens of het verstrekken daarvan aan derden. Uit jurisprudentie blijkt dat een dergelijke uitdrukkelijke en duidelijk in een wettelijk voorschrift tot uitdrukking komende verplichting tot verstrekking van informatie in ieder geval is vereist, als op de verantwoordelijke die de gegevens verstrekt

[35] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 80 en 81.
[36] Alle verrichtingen - het onderzoeken en het geven van raad daaronder begrepen - rechtstreeks betrekking hebbende op een persoon en ertoe strekkende hem van een ziekte te genezen, hem voor het ontstaan van een ziekte te behoeden of zijn gezondheidstoestand te beoordelen, dan wel deze verloskundige bijstand te verlenen en andere handelingen, rechtstreeks betrekking hebbende op een persoon, die worden verricht door een arts of tandarts in die hoedanigheid.
[37] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 80-81.

een wettelijke geheimhoudingsplicht rust. In zo'n geval is het niet toelaatbaar dat een verplichting tot gegevensverstrekking uitsluitend wordt afgeleid uit de totstandkomingsgeschiedenis van of de samenhang tussen wettelijke bepalingen of wordt verondersteld omwille van de effectiviteit van een wettelijke regeling.[38]

Een voorbeeld van een expliciete verplichting die ziet op de verwerking van persoonsgegevens is artikel 7.3.8, eerste lid, van de Jeugdwet waarin de jeugdhulpverlener wordt verplicht een dossier over de jeugdige in te richten. Verder bevat artikel 8 Wet gemeentelijke schuldhulpverlening een wettelijke verplichting voor bestuursorganen om gegevens te verstrekken aan het College van Burgemeester en Wethouders. Een ander voorbeeld is de verplichting van artikel 5.2.2 van de Wmo 2015 voor aanbieders van een maatwerkvoorziening om persoonsgegevens van de cliënt, waaronder bijzondere persoonsgegevens, te verstrekken aan de in die bepaling genoemde instanties. Ook bevatten de materiewetten verplichtingen voor gemeenten om voor beleidsdoeleinden gegevens te verstrekken aan de betrokken ministers (bijvoorbeeld artikel 9 van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, artikel 78 Participatiewet en artikel 7.4.2 van de Jeugdwet).

1.4 Vitaal belang als grondslag voor verwerking van persoonsgegevens

Op grond van artikel 8, onder d, van de Wbp, kan de gegevensverwerking plaatsvinden indien deze noodzakelijk is ter vrijwaring van een vitaal belang van de betrokkene. Met een vitaal belang wordt bedoeld "*een belang dat voor het leven van de betrokkene essentieel is*".[39]

Deze verwerkingsgrond dient eng te worden geïnterpreteerd: er moet een dringende medische noodzaak aanwezig zijn de gegevens van de betrokkene te verwerken. Er kan alleen sprake zijn van vitaal belang als grondslag voor de gegevensverwerking als betrokkene moet in staat is om toestemming voor de gegevensverwerking te verlenen of als de noodzaak om op te treden voor de verantwoordelijke zo dringend is dat in redelijkheid niet van hem kan worden gevraagd om toestemming van de betrokkene te vragen. [40] In de memorie van toelichting worden als voorbeelden genoemd betrokkene die buiten bewustzijn is of acute hulpverlening die plaatsvindt in het kader van een grootschalige ramp.

Bij de verwerking van bijzondere persoonsgegevens, zoals persoonsgegevens betreffende de gezondheid, moet er naast een grondslag voor de verwerking uit artikel 8 Wbp ook een uitzondering op het verbod op het verwerken van bijzondere persoonsgegevens van artikel 16 Wbp zijn. Artikel 23, eerste lid, onder d, van de Wbp bevat zo'n uitzondering "*indien dit noodzakelijk is ter verdediging van vitale belangen van de betrokkene of van een derde en het vragen van uitdrukkelijke toestemming onmogelijk blijkt*".

1.5 Publiekrechtelijke taak als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens

Op grond van artikel 8, onderdeel e, van de Wbp kan een verwerking plaatsvinden door (1) een bestuursorgaan (2) ter uitvoering van een publiekrechtelijke taak.

Bestuursorgaan

Werkzaamheden in het sociaal domein worden vaak uitgevoerd door wijkteams. De wijze waarop wijkteams zijn vormgegeven is per gemeente verschillend. Vaak zijn wijkteams privaatrechtelijke rechtspersonen. De vraag hoe wijkteams zijn vormgegeven is bepalend voor de vraag of een wijkteam kan worden aangemerkt als bestuursorgaan.

[38] ABRvS, 3 februari 2016, ECLI:NL:RVS:2016:253.
[39] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 83 en 84 en Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 7, p. 6.
[40] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 83.

Artikel 1:1, eerste lid, van de Awb onderscheidt zogenoemde a- en b-organen: a) een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld en b) een ander persoon of college, met enig openbaar gezag bekleed.

De gemeente is een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld en al haar organen, zoals de gemeenteraad, het college van B&W en de burgemeester, zijn daarom a-organen. De publiekrechtelijke grondslag is in beginsel bepalend voor de vraag of sprake is van een a-bestuursorgaan.[41] Een 'private partij' buiten de gemeentelijke organisatie, in de vorm van een privaatrechtelijke rechtspersoon is daarom geen a-orgaan.

Van een b- orgaan is sprake als het de publiekrechtelijke bevoegdheid heeft om eenzijdig de rechtspositie van een ander te bepalen, bijvoorbeeld door zelf (in eigen naam) te besluiten over indicaties. Voor in elk geval de Wmo en de Jeugdwet geldt dat de publiekrechtelijke bevoegdheid tot het vaststellen van toegang tot een maatwerkvoorziening dan wel toegang tot jeugdzorg zijn toegekend aan het College van B&W. Delegatie hiervan is niet mogelijk (artikel 2.6.4, lid 1, Wmo 2015 en artikel 2.11 Jeugdwet).

Als het wijkteam de verantwoordelijke voor de gegevensverwerking is, maar niet als bestuursorgaan kan worden aangemerkt kan de verwerking van persoonsgegevens dus niet plaatsvinden op grond van artikel 8, onderdeel e, Wbp.

Publiekrechtelijke taak

Een taak is publiekrechtelijk indien deze is gebaseerd op een speciaal voor het openbaar bestuur bij of krachtens de wet geschapen grondslag.[42] Er moet sprake zijn van activiteiten waarbij het bestuursorgaan zich wezenlijk onderscheidt van particulieren.[43] Daarvan is bijvoorbeeld sprake als de gemeente gegevens verwerkt voor de beslissing op een aanvraag voor een maatwerkvoorziening op grond van artikel 2.3.5., eerste lid, van de Wmo 2015 of de vaststelling van de rechten en plichten van de jeugdige of zijn ouders in artikel 2.11, eerste lid, van de Jeugdwet. Andere voorbeelden zijn artikel 53a, eerste lid, van de Participatiewet waarin is opgenomen dat het college bepaalt welke (persoons)gegevens ten behoeve van de verlening dan wel voortzetting van de bijstand door de belanghebbende moeten worden verstrekt en de gegevens die de gemeente verwerkt ter uitvoering van schuldhulpverlening op grond van artikel 3, eerste lid, jo. artikel 8 van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

Hulpverleningstaken zijn geen publiekrechtelijke taken. Ook niet als de hulpverleningstaken door gemeenten worden uitgevoerd. De gemeente onderscheidt zich bij de uitvoering van deze taken namelijk niet wezenlijk van private hulpverleningsorganisaties. Voor de verwerking van persoonsgegevens bij de uitvoering van hulpverleningstaken door het wijkteam (dat deel uitmaakt van de gemeente), de gemeente of anderen kan dus geen beroep worden gedaan op artikel 8, onderdeel e, Wbp.

Tot slot is van belang dat de materiewetgeving niet voorziet in domeinoverstijgende taken voor gemeenten in het sociaal domein. Daarmee is er dus geen publiekrechtelijke taak op grond waarvan de gegevensverwerking voor de domeinoverstijgende uitvoering van taken in het sociaal domein kan worden gebaseerd op artikel 8, onder e, Wbp.

[41] Kamerstukken II, 1990/91, 21 221, nr. 5, p. 32. Zie ook Kamerstukken II, 1988/89, 21 221, nr. 3, p. 27.
[42] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 84.
[43] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 85. De MvT noemt als voorbeeld van activiteiten waarbij de gemeenten zich niet wezenlijk onderscheid van private partijen de verkoop van onroerend goed of het sluiten van een arbeidsovereenkomst.

1.6 Gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke als grondslag voor verwerking van persoonsgegevens

Ingevolge artikel 8, onderdeel f, van de Wbp mogen gegevens worden verwerkt voor de behartiging van het gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of een derde *tenzij* het belang of de fundamentele rechten van betrokkene, in het bijzonder het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer prevaleert.

Als gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke geldt bijvoorbeeld de gegevensverwerking die noodzakelijk is om zijn reguliere bedrijfsactiviteiten te kunnen verrichten. Het gaat dan om de verwerking van persoonsgegevens in het kader van wettige activiteiten, zoals het dagelijkse beheer van ondernemingen en andere organisaties. [44]

De Autoriteit Persoonsgegevens ziet geen ander `gerechtvaardigd belang` voor gemeenten dan de uitvoering van publiekrechtelijke taken. En aangezien artikel 8, onder e, van de Wbp expliciet voorziet in een grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens voor de uitvoering van publiekrechtelijke taken door de gemeente is een beroep op artikel 8, onder f, voor gemeenten niet aan de orde. Dat betekent dat artikel 8, onder f, van de Wbp bijvoorbeeld niet door gemeenten kan worden gebruikt als grondslag voor de verwerking van meer gegevens dan noodzakelijk voor de publiekrechtelijke taken van die gemeente.

2. Doorbreken geheimhoudingsplicht

In het sociaal domein zijn professionals werkzaam die zijn gebonden aan een geheimhoudingsplicht. Dat kunnen hulpverleners zijn die zijn gebonden aan de geheimhoudingsplicht van artikel 88 van de Wet Big en artikel 7:457 van het BW. Ook kan er sprake zijn van een geheimhoudingsplicht uit specifieke wet- en regelgeving zoals artikel 7.3.11 van de Jeugdwet.

Zowel bij de intake/toegangsprocedure als bij de verlening van hulp en ondersteuning (inclusief de financiële afwikkeling daarvan) kan sprake zijn van de uitwisseling van persoonsgegevens met partijen waarop een geheimhoudingsplicht rust.

Uit artikel 9, vierde lid, Wbp vloeit voort dat bij de verdere verwerking van persoonsgegevens rekening moet worden gehouden met een daaraan – eventueel - in de weg staande geheimhoudingsplicht uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift. Met deze bepaling wordt buiten twijfel gesteld dat een ambts- of beroepsgeheim dan wel een wettelijke verplichting tot geheimhouding niet kan worden terzijde geschoven door het bepaalde in artikel 8 Wbp.

Er moet dus naast een grondslag voor verwerking van persoonsgegevens als bedoeld in artikel 8 Wbp ook nog een grond voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht zijn.

Zo'n grond kan zijn gelegen in een wettelijk voorschrift dat tot verstrekking van persoonsgegevens verplicht(bijvoorbeeld voor de financiële afwikkeling van declaraties, de VIR, een melding aan een AMHK, bepaalde verstrekkingen aan de Belastingdienst en bij gedwongen jeugdhulp). Of omdat er sprake is van een - zeer uitzonderlijke - situatie van een 'conflict van plichten.'

Daarnaast kan ook toestemming van betrokkene een grond voor doorbreking van de geheimhoudingsplicht vormen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de in artikel 88 Wet BIG neergelegde geheimhoudingsplicht voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en de in artikel 7:457 BW neergelegde geheimhoudingsplicht voor hulpverleners (individuele beroepsbeoefenaren en/of rechtspersonen).

[44] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 86.

Dit beroepsgeheim van de hulpverlener verhindert in beginsel dat inlichtingen worden verstrekt aan derden. De cliënt dient expliciete, gerichte toestemming te geven alvorens gegevens verstrekt mogen worden. Dit betekent dat de cliënt moet weten met welk doel de gegevens worden opgevraagd, wat de inhoud is van de informatie en wat mogelijke consequenties van de gegevensverstrekking zijn. In de wet is niet voorgeschreven dat de toestemming schriftelijk moet worden gegeven, maar dit verdient wel de voorkeur. Vaak maakt de opvrager van de gegevens gebruik van schriftelijke toestemmingsformulieren. Dergelijke formulieren moeten voldoende specifiek aangeven voor welke gegevensoverdracht de patiënt toestemming verleent en met welk doel. Schriftelijke toestemmingsformulieren met een te brede of algemene toestemming zijn doorgaans onvoldoende basis voor het verstrekken van specifieke, privacygevoelige gegevens.

3. Informatieplicht

Artikel 33 en 34 van de Wbp bevatten de verplichting voor de gemeente om betrokkene te informeren over het feit dat er gegevens over hem worden verwerkt, wie de verantwoordelijke voor deze verwerking is en met welk doel de verwerking plaatsvindt. Gemeenten zijn gebonden aan deze informatieplicht, ongeacht de grondslag op basis waarvan de verwerking plaatsvindt.

De informatieplicht is een uitwerking van het transparantiebeginsel en van het in artikel 6 van de Wbp neergelegde beginsel van een "rechtmatige verwerking" en is bedoeld om betrokkene in staat te stellen de verantwoordelijke (in rechte) aan te spreken. De omvang van de informatieplicht hangt af van wat nodig is om een "rechtmatige gegevensverwerking " te waarborgen. Als niet wordt voldaan aan de informatieverplichtingen van artikel 33 en 34 Wbp is de verwerking onrechtmatig.[45]

De gemeente is pas ontslagen van zijn informatieplicht als hij weet dat betrokkene op de hoogte is. Er is geen onderzoeksplicht voor betrokkene. De mate waarin de gemeente de betrokkene moet informeren is afhankelijk van wat in het maatschappelijk verkeer redelijkerwijs mag worden verwacht. Daarbij speelt onder meer een rol om welke soort gegevens het gaat, welke verwerkingen het betreft, in welke context deze verwerkingen zullen plaatsvinden, de eventuele derden aan wie de gegevens kunnen worden verstrekt enz., maar ook de maatschappelijke positie en onderlinge verhouding tussen de verantwoordelijke en de betrokkene alsmede de wijze waarop zij met elkaar in contact zijn getreden.

De gemeente zal betrokkene in elk geval moeten informeren over de doeleinden van de verwerking. Daarbij kan de gemeente niet volstaan met een verwijzing naar algemene doelen. Het is dus bijvoorbeeld onvoldoende specifiek om voor het doel te omschrijven als noodzakelijk voor de uitvoering van de taken van de gemeente in het sociaal domein. Daarnaast geldt dat betrokkene niet kan worden aangesproken als onderdeel van het algemene publiek. Algemene informatie op bijvoorbeeld de website van de gemeente is dus niet voldoende om te kunnen voldoen aan de informatieplicht. [46] Bovendien kan niet worden volstaan met het verwijzen naar informatie elders, betrokkene moet op het moment van verzamelen worden geïnformeerd (uiteraard kan informatie op de websites wel worden geboden ter achtergrondinformatie).

Nadere informatie

Verder bepalen artikel 33, derde lid en artikel 34, derde lid, Wbp dat de verantwoordelijke *nadere informatie* verstrekt "voor zover dat gelet op de aard van de gegevens, de omstandigheden waaronder zij worden verkregen of het gebruik dat ervan wordt gemaakt, nodig is om tegenover de betrokkene een behoorlijke en zorgvuldige verwerking te waarborgen".

[45] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 149-150.
[46] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 153.

De verantwoordelijke zal zich telkens moeten afvragen of de omstandigheden met zich brengen dat verwacht mag worden dat de betrokkene een reëel belang heeft bij nadere informatie en zo ja, wat de omvang van deze informatie is. Indien bijvoorbeeld bij de aanvraag van een beslissing door een bestuursorgaan, informatie van de betrokkene wordt gevraagd die niet essentieel is voor het afgeven van de beschikking behoort het tot de eisen van een zorgvuldige gegevensverwerking dat betrokkene hiervan in kennis wordt gesteld. De verantwoordelijke zal dan niet alleen duidelijkheid moeten bieden over de doeleinden die door hem worden beoogd, maar ook moeten aangeven welke gegevens waarvoor zijn bestemd en wat de gevolgen zijn indien bepaalde gegevens niet worden verstrekt.[47]

Gezien de aard van de (bijzondere) gegevens die in het sociaal domein worden verwerkt, de veelal kwetsbare positie waarin betrokkene zich bevindt en de afhankelijkheidsrelatie tussen betrokkene en de gemeente zal in het sociaal domein doorgaans sprake zijn van een situatie waarin nadere informatievertrekking aan betrokken is vereist.

Uitzonderingen

Er is een aantal uitzonderingen op de informatieplicht. Bijvoorbeeld als informeren onmogelijk blijkt of een onevenredige inspanning kost (artikel 34, vierde lid). Ook geldt de informatieplicht niet als de vastlegging of de verstrekking bij of krachtens de wet is voorgeschreven(artikel 34, vijfde lid, Wbp). Voor deze uitzondering geldt dat de wettelijke basis zodanig specifiek dient te zijn, dat de betrokkene op grond van de wet kan weten welke verantwoordelijke hij desgewenst kan aanspreken. Verder dient de verantwoordelijke de betrokkene op diens verzoek te informeren over het wettelijk voorschrift dat tot de vastlegging of verstrekking van de hem betreffende gegevens heeft geleid.

Daarnaast kunnen de artikelen 33 en 34 Wbp buiten toepassing worden gelaten als dat noodzakelijk is voor onder meer de bescherming van de betrokkene of de rechten en vrijheden van anderen (artikel 43, onder e, Wbp). Dit noodzakelijkheidscriterium moet overigens strikt worden uitgelegd. [48]

[47] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 154.
[48] Kamerstukken II, 1997/98, 25 892, nr. 3, p. 170-172.

Bijlage II

Specificatie van grondslagen voor verwerking van persoonsgegevens door de gemeente in het sociaal domein

In dit rapport is gewezen op het belang van het opstellen van een overzicht van de persoonsgegevens, doelen en grondslagen die gemeenten in het sociaal domein gebruiken. Voor het opstellen van een dergelijk overzicht is in elk geval nodig dat de verschillende taken en activiteiten die door of namens de gemeente worden uitgevoerd en de persoonsgegevens die daarvoor noodzakelijk zijn, worden onderscheiden. Deze taken en activiteiten zullen moeten worden toegepast op het normenkader uit de Wbp en hetgeen in de specifieke wetgeving voor de verschillende domeinen van het sociaal domein voor de verwerking van persoonsgegevens is geregeld. Het juridisch kader zoals opgenomen in bijlage I kan daarbij behulpzaam zijn.

De Autoriteit Persoonsgegevens geeft hieronder voor de doelen vroegsignalering, intake, hulpverlening/ondersteuning en financiële afwikkeling het stramien dat kan worden gehanteerd voor het opstellen van het hierboven bedoelde overzicht. Dit model zal door elke gemeente voor zich, moeten worden aangevuld en nader geconcretiseerd aan de hand van de in de eigen gemeente gehanteerde werkwijze en in dat kader te verwerken persoonsgegevens.

Bij **vroegsignalering** gaat het om de verwerking van persoonsgegevens over burgers of gezinnen in een stadium waarin betrokkenen zelf (nog) niet om hulp of ondersteuning vragen. Er zijn wettelijk geregelde vormen van vroegsignalering maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om signalen en meldingen van bezorgde professionele hulpverleners of anderen.

Toestemming van betrokkene is géén mogelijke grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens ten behoeve van vroegsignalering. Betrokkene is in dit stadium immers nog niet betrokken.

Potentiële grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens voor vroegsignalering:

- Publiekrechtelijke taak van de gemeente (als bestuursorgaan).
  Dit kan alleen indien en voor zover de vroegsignalering in specifieke wetgeving als een publiekrechtelijke taak is neergelegd. Daartoe is dus nodig dat dit in specifieke wetgeving is aangewezen, terwijl ook rekening moet worden gehouden met de daarin gestipuleerde aard en omvang van die taak (doelgroep/doelstelling). Een voorbeeld hiervan is artikel 5 van de Wet Publiek gezondheid.

- Nakomen van een wettelijke verplichting van de gemeente (als verantwoordelijke). Hiervan is bijvoorbeeld sprake bij de VIR.

- Vitaal belang van betrokkene.
  Deze grondslag kan maar zeer beperkt worden gebruikt omdat er sprake moet zijn van situaties met een ‘dringende medische noodzaak’.

Bij **intake** gaat het om de verwerking van persoonsgegevens om, naar aanleiding van een verzoek daartoe van betrokkene, te kunnen bepalen of en zo ja voor welke hulp of ondersteuning betrokkene in aanmerking komt.

Toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens voor de intake is niet mogelijk vanwege de afhankelijke situatie waarin betrokkene zich ten opzichte van de zorgverlener en gemeente bevindt.

Potentiële grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens in verband met intake zijn:

- Publiekrechtelijk taak van de gemeente.
  Bijvoorbeeld artikel 2.3.5, eerste lid, van de Wmo 2015, artikel 2.11, eerste lid, van de Jeugdwet, artikel 53a, eerste lid, Participatiewet en artikel 3, eerste lid, jo. artikel 8 van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

- Vitaal belang.
  Als betrokkene zelf geen aanvraag kan indienen maar er een 'dringende medische noodzaak' is voor hulp of ondersteuning. Hiervan zal slechts in zeer uitzonderlijke gevallen sprake zijn.

- Er moet rekening worden gehouden met eventuele geheimhoudingsplichten als ten behoeve van de intake gegevens moeten worden opgevraagd bij derden. Tenzij er een wettelijke verplichting is opgenomen voor die derden om de betreffende gegevens te verstrekken of er sprake is van een conflict van plichten is toestemming van betrokkene nodig als grond voor de doorbreking van die geheimhoudingsplicht.

Bij **hulpverlening/ondersteuning** gaat het om de verwerking van persoonsgegevens zodat (goede) hulpverlening of ondersteuning kan worden geboden.

Potentiële grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens in verband met hulpverlening/ondersteuning zijn:

- Uitvoering van een overeenkomst door een hulpverlener (veelal niet de gemeente, maar een gecontracteerde hulpverlener), indien er sprake is van vrijwillige hulpverlening (betrokkene heeft ingestemd met de aangeboden hulp of ondersteuning).

- Als daarbij sprake is van verwerking van persoonsgegevens betreffende gezondheid geldt artikel 21, eerste lid onder a, Wbp, verwerking door hulpverleners, instellingen of voorzieningen voor gezondheidszorg of maatschappelijke dienstverlening

- Wettelijke verplichting.
  Bijvoorbeeld de dossierplicht in de Jeugdwet.

- Vitaal belang.
  Kan aan de orde zijn bij hulpverlening waarvoor geen toestemming kan worden verkregen, maar die toch wordt verleend "in verband met een dringende medische noodzaak".
  Hiervan zal in de domeinen Jeugd en Wmo in een zeer beperkt aantal gevallen een beroep op kunnen worden gedaan. In de andere domeinen zal dat geheel niet aan de orde zijn.

- Er moet rekening worden gehouden met eventuele geheimhoudingsplichten waardoor toestemming nodig kan zijn als grond ter doorbreking van de geheimhoudingsplicht. Bijvoorbeeld indien meerdere hulpverleners samenwerken en daartoe gegevens moeten uitwisselen.

Bij **financiële afwikkeling** gaat het om de verwerking van persoonsgegevens in verband met de kosten van de hulp-/ondersteuning zoals verleend door zorgverleners (gemeentelijke diensten of gecontracteerde zorgaanbieders).

Toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens voor de financiële afwikkeling is niet mogelijk vanwege de onvrije situatie waarin betrokkene zich ten opzichte van de zorgverlener en gemeente bevindt.

Potentiële grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens bij financiële afwikkeling zijn:

- Gerechtvaardigd belang van de organisatie die hulp/ondersteuning heeft verleend en/of de gemeente die de kosten daarvan vergoedt; indien en voor zover het belang of de fundamentele rechten en vrijheden van de betrokkene, in het bijzonder het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer, niet prevaleert.
- Indien doorbreking van de geheimhoudingsplicht van de zorgverlener aan de orde is, is een expliciete wettelijke verplichting tot verstrekking aan de gemeente noodzakelijk.

Bij **beleid** gaat het om de verwerking van persoonsgegevens in verband met het afleggen van verantwoording door de gemeente en/of andere bestuursorganen voor het (goed) functioneren van onderdelen van het sociaal domein.

Potentiële grondslagen voor de verwerking van persoonsgegevens bij beleid zijn:

- Publiekrechtelijke taak van de gemeente of het bestuursorgaan aan wie de persoonsgegevens worden verstrekt.
- Wettelijke verplichting.
  Bijvoorbeeld artikel 2.5.1. Wmo 2015, artikel 9, eerste lid, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en artikel 78 van de Participatiewet.
- Voor de verwerking van bijzondere persoonsgegevens (zoals persoonsgegevens betreffende de gezondheid) is een specifieke wettelijke regeling nodig. Bijvoorbeeld artikel 23, onder f, Wbp jo. artikel 7.4.1, tweede lid en artikel 7.4.4 van de Jeugdwet.
- Indien doorbreking van de geheimhoudingsplicht van de zorgverlener aan de orde is, is een expliciete wettelijke verplichting tot verstrekken van persoonsgegevens aan de gemeente of de betreffende minister noodzakelijk.

Bijlage III

Voorbeeld toestemmingsformulier

De Autoriteit persoonsgegevens heeft in dit rapport toegelicht dat toestemming doorgaans niet is vereist voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein. Er zal dus niet vaak gebruik hoeven te worden gemaakt van toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens.
Het vragen van toestemming als grondslag voor gegevensverwerking is wel nodig als er geen andere grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens is. In dat geval zal goed moeten worden nagegaan of deze toestemming voldoet aan de in bijlage I beschreven randvoorwaarden uit de Wbp. Het bijgevoegde voorbeeld toestemmingsformulier kan daar een hulpmiddel voor zijn.

Daarnaast kunnen elementen uit dit voorbeeld toestemmingsformulier ook worden gebruikt als toestemming nodig is als grond voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht van een hulpverlener in het sociaal domein. Met name om te waarborgen dat deze toestemming voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht voldoende specifiek is. Zowel voor wat betreft de aard en omvang van de gegevens die worden verstrekt als met betrekking tot de personen en instanties met wie gegevens worden uitgewisseld.

Voorbeeld toestemmingsformulier (toestemming als grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens)

Met dit formulier geef ik ……..Hulpverlener X…… van Wijkteam Y……. toestemming om gegevens over mij te verwerken. Het kan gaan om gegevens over mij die door het wijkteam worden geregistreerd, gegevens die worden opgevraagd bij andere hulpverleners of instellingen of gegevens over mij die door het wijkteam worden verstrekt aan anderen.

Hieronder kruis ik voor welke gegevensverwerkingen ik toestemming geef.

<u>Ik geef toestemming onder deze voorwaarden:</u>

- Mijn toestemming geldt alleen voor de hieronder beschreven redenen, gegevens en personen / instellingen. Voor nieuwe gegevensverwerkingen vraagt het wijkteam mij opnieuw om toestemming.
- Het wijkteam informeert mij over de gegevens die over mij worden uitgewisseld en de gegevens die over mij worden geregistreerd. Dat betekent bijvoorbeeld dat het wijkteam mij uitlegt om welke specifieke gegevens het gaat en waarom deze gegevens noodzakelijk zijn om mij te kunnen helpen.
- Als gegevens niet (meer) noodzakelijk zijn zal het wijkteam deze niet registreren dan wel verwijderen.
- Ik kan ervoor kiezen om geen toestemming te geven of om alleen voor bepaalde delen toestemming te geven. Het wijkteam legt uit wat de gevolgen voor mijn hulpverlening zijn als ik (voor bepaalde) gegevens of personen geen toestemming geeft.
- Ik mag mijn toestemming op elk moment intrekken. In sommige gevallen zal het intrekken van toestemming gevolgen hebben voor mijn hulpverlening. Het wijkteam zal mij hier van geval tot geval over informeren.

- Deze toestemming is een jaar geldig.

Gegevens over mij op te nemen in systeem Y Ja / Nee

Gegeven mogen over mij worden opgevraagd bij:

Instelling A

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Instelling B

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Instelling C

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

School

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Huisarts

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Medisch specialist

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Gegevens mogen over mij worden verstrekt aan:

Instelling A

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Instelling B

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Instelling C

De gegevens

……..... Ja / Nee

……

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

School

De gegevens

……..... Ja / Nee

…….

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Huisarts

De gegevens

……..... Ja / Nee

…….

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Medisch specialist

De gegevens

……..... Ja / Nee

…….

Deze gegevens zijn nodig omdat

……

Ik vind het goed dat mijn huisarts wordt geïnformeerd over

het feit dat ik wordt geholpen door het wijkteam. Ja / Nee

Dit is nodig omdat……..…….

Datum ……..

Handtekening Handtekening wettelijk vertegenwoordiger

(indien van toepassing)

……. …….

Bijlage IV

Vragen inlichtingenverzoek gemeenten

1. Wordt binnen uw gemeente toestemming van betrokkene gevraagd voor de verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein?
   Indien dat het geval is, specificeer dan of toestemming wordt gevraagd voor:
   a. de verwerking van persoonsgegevens voor vroegsignalering; en/of
   b. de verwerking van persoonsgegevens voor intake; en/of
   c. de verwerking van persoonsgegevens voor ondersteuning en hulpverlening; en/of
   d. de verwerking van persoonsgegevens voor financiële afwikkeling en controle van declaraties; en/of
   e. de verwerking van persoonsgegevens voor beleid

   Specificeer daarbij ook of een en ander nog verschilt als het gaat om:
   - de verwerking van persoonsgegevens in het kader van jeugdhulpverlening; en/of
   - de verwerking van persoonsgegevens in het kader van maatschappelijke zorg en ondersteuning; en/of
   - de verwerking van persoonsgegevens in het kader van werk en inkomen en/of
   - de verwerking van persoonsgegevens in het kader van gemeentelijke schuldhulpverlening

   Verwijs naar de relevante passages in gemeentelijke stukken en documentatie en voeg die toe.

2. Wordt in de gevallen bedoeld onder 1 bij het verwerven van toestemming, betrokkene geïnformeerd over – eventuele -consequenties van het onthouden of intrekken van de toestemming voor verwerking van persoonsgegevens?

   Verwijs naar de relevante passages in gemeentelijke stukken en documentatie waaruit een en ander blijkt en voeg die toe.

3. Wordt in de gevallen bedoeld onder 1 bij het verwerven van toestemming, betrokkene ook geïnformeerd over – eventuele – situaties en voorwaarden waaronder verwerking van persoonsgegevens zonder toestemming van betrokkene zal plaatsvinden?

   Verwijs naar de relevante passages in gemeentelijke stukken en documentatie waaruit een en ander blijkt en voeg die toe.

4. Indien in uw gemeente geen toestemming wordt gevraagd voor de verwerking van persoonsgegevens voor onderdelen van het sociaal domein, hoe wordt in uw gemeente dan voorzien in het informeren van betrokkene over de verwerking van persoonsgegevens?

   Specificeer dit voor:
   a. de verwerking van persoonsgegevens in het kader van jeugdhulpverlening; en/of
   b. de verwerking van persoonsgegevens in het kader van maatschappelijke zorg en ondersteuning; en/of
   c. de verwerking van persoonsgegevens in het kader van werk en inkomen en/of
   d. de verwerking van persoonsgegevens in het kader van gemeentelijke schuldhulpverlening

Specificeer ook (voor a t/m d) of dit dan ziet op de verwerking van persoonsgegevens ten behoeve van:

- vroeg signalering; en/of
- de intake; en/of
- hulpverlening en ondersteuning; en/of
- financiële afwikkeling en controle van declaraties; en/of
- beleid

Verwijs naar relevante passages in gemeentelijke stukken en documentatie en voeg die toe.

5. Geef aan hoe c.q. waar informatie over bovenstaande onderwerpen voor burgers toegankelijk is of wordt gemaakt in uw gemeente.

   Voeg (specifieke) verwijzingen toe.

AUTORITEIT
PERSOONSGEGEVENS

Contactgegevens

Bezoekadres
(alleen volgens afspraak)
Prins Clauslaan 60
2595 AJ DEN HAAG

Let op: bij bezoek aan de Autoriteit Persoonsgegevens moet u een geldig identiteitsbewijs laten zien.

Postadres
Postbus 93374
2509 AJ DEN HAAG

Telefonisch spreekuur
Op onze website autoriteitpersoonsgegevens.nl vindt u informatie en antwoorden op vragen over de bescherming van persoonsgegevens. Heeft u op deze website geen antwoord op uw vraag gevonden? Dan kunt u contact opnemen met de publieksvoorlichters van de Autoriteit Persoonsgegevens tijdens het telefonisch spreekuur via telefoonnummer 0900-2001 201. De publieksvoorlichters zijn bereikbaar op werkdagen van 10.00 tot 12.00 uur. (5 cent per minuut, plus de kosten voor het gebruik van uw mobiele of vaste telefoon).

Persvoorlichting
Journalisten en redacteuren kunnen met vragen terecht bij de woordvoerders van de Autoriteit Persoonsgegevens via telefoonnummer 070-8888 555.

Zakelijke relaties
Bent u een zakelijke relatie van de Autoriteit Persoonsgegevens, zoals een leverancier, dan kunt u ons telefonisch bereiken via telefoonnummer 070-8888 500.

Over de Autoriteit Persoonsgegevens
Iedereen heeft recht op een zorgvuldige omgang met zijn persoonsgegevens. De Autoriteit Persoonsgegevens houdt toezicht op de naleving van de wettelijke regels voor bescherming van persoonsgegevens en adviseert over nieuwe regelgeving.